

VÁRAD

IRODALOM • MŰVÉSZET • TÁRSADALOM • TUDOMÁNY

VÁRAD

2026/1.

IRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI,
TUDOMÁNYOS FOLYÓIRAT

Nagyvárad, 2026. január • XXV. évfolyam 1. (250.) szám

Kiadja

a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár

Intézményfenntartó:

Bihar Megye Tanácsa

Szerkesztőség és kiadó:

Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, I. em. 14. ajtó

Telefon: 0774/652-795

Postacím: 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C

E-mail: varadszerkesztoseg@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com

Internet: www.varad.ro; www.bibliobihor.ro

A szerkesztőbizottság tagjai:

Fried Noémi Lujza

Rais W. István

Tóth Hajnal

Tördelőszerkesztő:

Darabont Éva

Készült

a nagyváradai Book Expert nyomdában

ISSN 1583-0616

Tartalom

ADY ENDRE <i>A magyar Ugaron</i>	3	TÓTH HAJNAL <i>A közös alkotás, közös lét színtere</i>	72
FRIED NOÉMI LUJZA <i>Kultúrák napjai</i>	4	ISTVÁN ZSUZSANNA <i>Képek, szavak, tárgyak a nagyváradi Szigligeti Színház 125 évéből</i>	77
IMRE ZOLTÁN <i>Ady Endre és Nagyvárad</i>	7	ȘERBAN AXINTE <i>Identitáspolitikák</i>	81
SZAMOS MARIANN <i>Hetven éve őrzi Ady emlékét a nagyváradi emlékmúzeum</i>	18	KEREKES ISTVÁN <i>(Fény)képes krónika</i>	86
A. TÚRI ZSUZSA <i>Versek</i>	24	FRIED NOÉMI LUJZA <i>Vendégek a Törzsasztalnál</i>	88
BARTUSZ-DOBOSI LÁSZLÓ <i>Angyalfá</i>	38	TÓTH HAJNAL <i>A koncertélményeket is elvisszük magunkkal</i>	90
NÓTÁROS LAJOS <i>Versek</i>	42	LENCAR PÉTER <i>Lúzerek diadala</i>	92
REPKŐ TŐKE ÁGNES <i>Versek</i>	44	BARABÁS ZSUZSA <i>Kölcsey Ferenc tanácsa (keresztrejtvény)</i>	94
BÍRÓ ÉVA <i>Kilépni az árnyékból</i>	47	DEBRECZENY GYÖRGY <i>Irodalmi félreolvasások</i>	96
CSONTOS MÁRTA <i>Versek</i>	52		
KOCSIS CSABA <i>Versek</i>	55		
KOVÁCS R. ANDREA <i>Otthon</i>	59		
B. MIHÁLY CSILLA <i>Versek</i>	62		
SZTASKÓ RICHARD <i>Hogy el ne tévedjünk</i>	66		
FRIED NOÉMI LUJZA <i>Újévi vers</i>	71		

Lapszámunkat a Kapos ART 35 jubileumi kiállítás képeivel illusztráljuk.
A címlapon: Bóbits Diána: *Zrínyi háza*, a hátlayan: Vörös András és Lendvai Péter Gergely alkotásai, Dobó Kriszta alkotásai

Ady Endre

(Érmindszent, 1877. november 22. – Budapest,
Terézváros, 1919. január 27.)

A magyar Ugaron

Elvadult tájon gázolok:
Ős, buja földön dudva, muhar.
Ezt a vad mezőt ismerem,
Ez a magyar Ugar.
Lehajlok a szent humuszig:
E szűzi földön valami rág.
Hej, égig-nyúló giz-gazok,
Hát nincsen itt virág?
Vad indák gyűrűznek körül,
Míg a föld alvó lelkét lesem,
Régmúlt virágok illata
Bódít szerelmesen.
Csönd van. A dudva, a muhar,
A gaz lehúz, altat, befed
S egy kacagó szél suhan el
A nagy Ugar felett.

Kultúrák napjai

Fried Noémi Lujza

ESSZÉ

Január úgymond a kultúrák hónapja tájainkon. A magyar kultúra napját 1989 óta január 22-én ünnepeljük, annak emlékére, Kölcsey Ferenc 1823-ban ezen a napon tisztázta le egy nagyobb kéziratcsomag részeként és jelölte meg dátummal Csekén a *Himnusz* kéziratát. A román kultúra napját 2010 óta január 15-én, Mihai Eminescu születésének évfordulóján ünneplik.

Ünnepli is ki-ki a saját kultúráját, szerencsésebb esetben pedig a másikat is – és nem csak januárban. Hiszen ünnep lehet(ne) minden olyan alkalom, amikor a Regina Maria Színház előadása után magyar szót hallunk a teátrumból távozók közül, vagy a Szigligeti Színház előadásának szünetében találkozunk román anyanyelvű ismerőseinkkel. Ők azért jönnek el a magyar nyelvű előadásokra, mert a román nyelvű feliratozás számukra is érthetővé teszi a színpadon elhangzottakat. A színházaknál immár nem feltűnő, ha román szakember dolgozik a magyar társulattal, és viszont. Az viszont szívet melengető epizód volt, amikor azt olvashattuk, hogy a 000 tavalyi Fux Feszt nyitóelőadásába, a házigazda Lilliput Társulat *Esticsillag* című előadásába, amelyben Daróczi István szerepébe, aki egy kisebb bal eset miatt nem léphetett színpadra, Florin Silagni, az Arcadia Társulat

bábművésze ugrott be és tanulta Eminescu sorait magyarul. Holott ez nem lett volna számára kötelező, hiszen a verssorok hol szöveggént, hol énekelve magyarul és románul is elhangzanak...

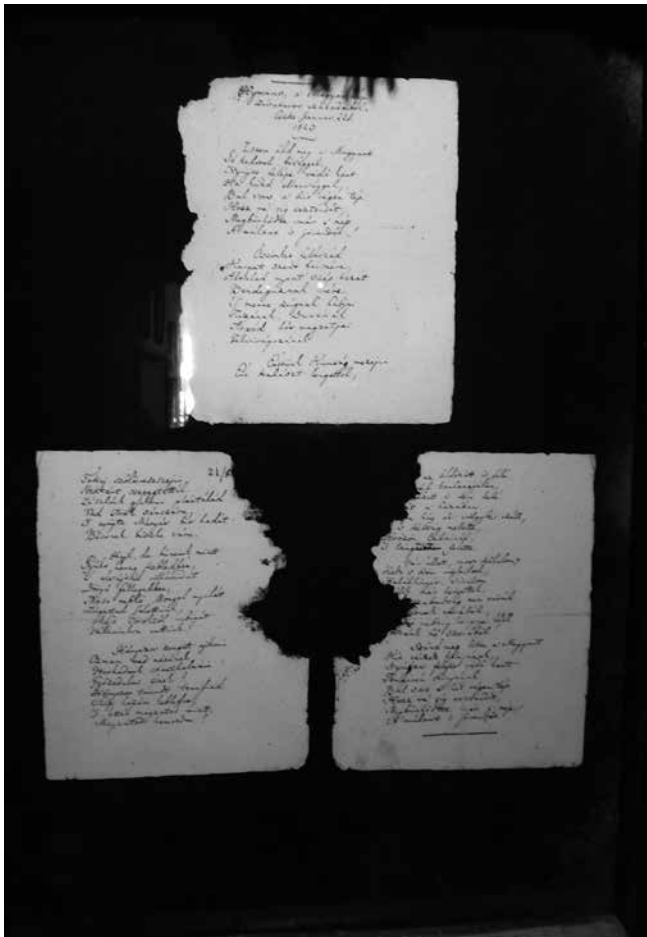
Ahogy természetesen ma az is, hogy a római katolikus püspöki palota kiállítótereiben mindkét nyelven beszélnek a vernisszázsokon az alkotókról és művekről. Magyar és román művészek alkotásai is helyet kapnak a termekben, hiszen a vizuális művészet, akár csak a zene – néhány kivételtől eltekintve – nem nyelvfüggető, bárki befogadhatja a látványt vagy a hangokat, hangulatokat. Nagyvárad szecessziós örökségére egyaránt büszke magyar és román, ahogyan az egykori építetők leszármazottai, bármilyen nyelven is beszéljenek ma, és bárhol is éljenek a világban... A könyvek, versek, a szép- vagy akár a szakirodalom megértését, pedig a műfordítások, szakfordítások segítik. Talán ezekből még többre lenne szükség egymás kölcsönös megismeréséhez, jobb megértéséhez.

A kultúrákat ünnepezzük tehát januárban, de tegyük ezt minden alkalommal, amikor csak megtehetjük, időnk és lehetőségeink engedik. Menjünk el egy előadásra, kiállításra, hangversenyre, vegyünk kézbe egy könyvet, és ne féljünk a réteggultúráktól sem,

hiszen attól, ha valami (még) nem része irodalmi vagy képzőművészeti kánonoknak, vagy az úgynevezett populáris kultúra része, jelenthet értéket. És mártózzunk meg bátran ne csak a sajátunkban, hanem a másik kultúrájában is, hiszen ez az a terület, amelyik nem árkokat ás, hanem a hidakat épít. Már ha van ki(k)nek...

Ma már szinte mindenkinek van fényképeket, videókat is készítő, többé-kevésbé okostelefonja. Használjuk ezt bátran megörökíteni emlékként a kulturális eseményeket, műalkotásokat is – kivéve persze, ha kéri, ne tegyük, ezt ugyanis rendszerint a

szerzői jogok, vagy éppen a festmények, kéziratok, védelmében tesszük. De ahol lehet, fotózzunk, és őrizzük meg a képeket. A *Himnusz* kéziratának itt látható, Álmosdon kiállított másolatát e sorok írójának néhány éve volt alkalma lefényképezni abban a házban, melyben Kölcsey Ferenc több évet élt. Ünnepeleljük tehát kultúránkat, és ne csak január 22-én, hanem minden alkalommal, amikor tehetjük. Éljük meg, fogadjuk be szépségeit, értékeit azokon a bizonyos szürke hétköznapiokon is, amikor talán még nagyobb szükségünk van arra, ami épít, táplál és továbblendít, ha elakadunk.

Deák Németh Mária: *Levitáció*

Ady Endre és Nagyvárad

A modern magyar irodalom városképe,
hetven év az emlékezet szolgálatában

Imre Zoltán

TANULMÁNY

A századforduló Nagyváradja – A modernség városa

A 20. század eleji Nagyváradot a történeti és antropológiai kutatás egyaránt a modern urbanitás modellvárosaként tartja számon. A demográfiai növekedés, a polgári rétegek megerősödése és az infrastruktúra gyors ütemű fejlesztése olyan társadalmi mobilitást eredményezett, amely kedvezett a kulturális innovációnak. A város fizikai átalakulása – a reprezentatív középületek, a színház, a sugárutak és kávéházak megjelenése – több volt, mint építészeti modernizáció, talán több is, mint identitásképző folyamat: a város önmagát a haladás, a nyitottság és a kulturális pluralizmus terévé konstruálta. A századforduló Nagyváradja sajátos kulturális laboratóriumként működött. A gyorsan fejlődő város polgársága igényt tartott egy olyan sajtóra, mely a társadalmi modernizáció kihívásaira reflexiót adni képes. Ennek következtében a lapokban a publicisztika és az irodalom szorosan összekapcsolódott: a tárcsa, a rövidpróza, a politikai esszé és a vers egymás

mellett létezett, kölcsönösen alakítva a műfaji határokat.

Ebben a közegben a szerzők – köztük fiatal költők és újságírók – nem pusztán irodalmat műveltek, részt vettek a városi identitás újraértelmezésében is. Nagyvárad így a magyar modernség hangadóivá vált.

Ady Endre megérkezése és a nagyváradai újságírás forradalmasítása

Ady 1900–1903 között a *Szabadság*, majd a *Nagyváradai Napló* munkatársaként új normákat emelt a helyi sajtóba. A korszakban publikált publicisztikai – gyakran erős társadalmi kritikai töltettel – az addigi vidéki újságírói stílustól élesen elütöttek. Ady írásmódja a korábbi, leíró-hírmagyarázó stílust felváltva a személyes hangot, a metaforikusságot és az etikai-politikai állásfoglalást emelte be a publicisztika terébe. Ezzel nemcsak a nagyváradai sajtót formálta át, írásaival, cikkeivel a magyar publicisztikai beszéd egészére hatást gyakorolt. Nagyváradon születtek azok a versek és tárcák, amelyek

már a későbbi Ady-költészet kulcstémáit hordozzák: a modern ember szorongásait, a társadalmi felelősséget és a személyes szabadság kérdéseit. A városi pezsgés és a szerkesztőségi munka egyszerre jelentett inspirációt és szellemi küzdőteret számára.

Ady személyisége és radikális hangvétele vonzotta a fiatal értelmiségieket. A szerkesztőségek, kávéházak és a nagyvárad szalonok körül olyan irodalmi kör alakult ki, amely később a *Nyugat* nemzedéke számos tagjának volt irányadó. Nagyvárad így – Budapest mellett – a magyar modernizmus bölcsője lett. A nagyvárad sajtóban az irodalom nem különálló kulturális területként működött, nagyban integrálódott a politikai véleményformálás és a társadalmi reflexió folyamataiba. A tárcák, glosszák és esszék sokszor irodalmi értékkel bírtak, míg

a versek és novellák gyakran közéleti állásfoglalásként is értelmezhetők. Ez a műfajközi átjárás teremtette meg azt a közeget, amelyben Ady publicisztikai és költői munkássága egymást erősítette.

A *Nagyvárad Napló* – a modern magyar nyelv és közéleti gondolkodás egyik legfontosabb műhelyévé vált. A szerkesztőségben új retorikai minták kristályosodtak ki, a társadalmi igazságtalanságok kritikai feltárása intézményesült, a közéleti publicisztika radikálisan megújult.

Nagyvárad kávéházai a modern társadalomtudomány fogalmaival élve „liminális terek” voltak: olyan átmeneti zónák, ahol a társadalmi szerepek és diskurzusok határai fellazultak. Ezekben a terekben zajlott a modernség fogalmi újrachangolása: az egyén autonómiájának újraértelmezése; a normatív hagyomány kritikája; a művészet társadalmi funkciójának újragondolása; a társadalmi reformok szükségességének felismerése.

A kávéházi viták a modern magyar nyilvánosság egyik elsődleges performatív tereivé formálódtak.

Kölcsönös teremtés – A város és a költő egymás tükrében

Mit adott Nagyvárad Adynak?

Amikor 1900 őszén megérkezett a Körös-parti városba, egy olyan pezsgő, nyugatias szellemi közeg fogadta, melyhez hasonlót korábban nem ismert. A kávéházak, szerkesztőségek, vitakörök és művészbárságok világa inspirációt adott számára, megteremtve azt a társadalmi és kulturális teret, amelyben saját lázadó hangját először szabadon megszólaltathatta.

A váradi sajtó – mindenekelőtt a *Nagyváradi Napló* – olyan műhelyt jelentett számára, ahol a napi íráskényszer és a közéleti felelősségvállalás együttese kimunkálta publicisztikájának jellegzetes tónusát. Itt tanulta meg, hogyan lehet a költő egyszerre szemtanú, vádló és próféta; hogyan lehet a szóval közéletet formálni. A város közönsége pedig – a bohémek, művészek, politikusok és újságírók sokszínű társasága – felismerte és visszaigazolta különösségét. Nagyvárad volt az első hely, ahol Ady nem csupán íróként, hanem jelenségként jelent meg.

A város ajándékai közül azonban kiemelkedik egy személyes, irodalomtörténeti jelentőségű találkozás: a Lédával való megismerkedés. Diósyné Brüll Adél, a szenvedélyes szerelem, szellemi társa és alkotói katalizátora lett. Kapcsolatuk nélkül aligha született volna meg az *Új versek* forradalmi világa, és aligha teljesedett volna ki az a modern lírai beszédmód, amely

Adyt a 20. századi magyar költészet megújítójává tette. A város utcái, kávéházai és emberi kapcsolatai olyan mitológiát teremtettek köré, amely későbbi életútját is végigkísérte. Bár Párizs és Budapest később új távlatokat nyitottak előtte, Várad maradt az a pont, ahová mindig visszatért – barátokhoz, szerkesztőségekhez, Lédához és ahhoz a szellemi energiához, amely elsőként ismerte fel benne a modernség költőjét.

Nagyvárad Adynak modernséget, közösséget, szerelmet és szerepet adott. A város volt az a színpad, ahol a költő saját életét is műalkotássá emelte, és ahol a magyar irodalom egyik legnagyobb átalakulása kezdődött el.

Mit adott Ady Nagyváradnak?

Ahogy Nagyvárad formálta Adyt, úgy formálta Ady is Nagyváradot. A város és a költő kapcsolata nem egyoldalú hatás volt, inkább kölcsönös átalakulás: egy olyan szellemi találkozás, amely mindkét fél identitását maradandóan átírta. Ady érkezése-

kor Nagyvárad már pezsgő kulturális központ volt, de az a modern, európai léptékű önértelmezés, amely később a város egyik legfontosabb jellemzőjévé vált, nagyrészt az ő jelenlétének és művészi fellépésének köszönhető.

Ady jelenléte újfajta önbizalmat adott a váradi szellemi életnek. A kávéházak és szerkesztőségek világa, mely addig is élénk volt, az ő hatására vált igazán tudatossá önmagával szemben. A város kulturális önképét Ady személyes mítosza is gazdagította. A Müllerraj, az EMKE, a Fekete Sas és a Körös-parti éjszakák mind-mind olyan helyszínekké váltak, amelyekhez a költő alakja különös fényt adott. Ady jelenléte legendát teremtett: a város tereit és történeteit áthatotta az a sajátos atmoszféra, melyben a bohém életforma, a politikai szenvedély és a művészi kísérletezés egymást erősítette. Nagyvárad nemcsak befogadta Adyt, általa vált azzá a várossá, amelyet ma is a modern magyar kultúra bölcsőjeként tartunk számon.

Az a kép, amely ma Nagyváradról él – a nyitott, sokszínű, vitázó, önmagát újra és újra megfogalmazó város képe –, nagyrészt az ő műve. A költő és a város története így vált elválaszthatatlanul összefonódottá, és így lett a kölcsönös hatásból maradandó kulturális identitás.

A város emlékezete – hetven év Ady szolgálatában

A 20. század folyamán Nagyvárad fokozatosan alakította ki azt a kulturális emlékezetpolitikai keretet, amelyben Ady Endre városi kötődése nem csupán irodalomtörténeti adalékként, hanem identitásképző

tényezőként jelenhetett meg. A város – történelmi törései, impériumváltásai és politikai átrendeződései ellenére – több évtizeden át következetesen őrizte és újraértelmezte Ady örökségét. Ez az emlékezeti folyamat számos intézményi, közösségi és kulturális kezdeményezésben nyert formát, amelyek közül kiemelkedő a Nagyvárad Ady Társaság tevékenysége.

Az emlékezet intézményesülése

Nagyvárad kulturális emlékezete elsősorban azokra az évtizedes erőfeszítésekre támaszkodik, amelyek célja Ady helyi jelentőségének megőrzése volt. A városban létrejött emlékhelyek, kiállítások és irodalmi rendezvények mind azt a szándékot tükrözik, hogy Ady jelenléte ne pusztán a múlt dokumentuma legyen, hanem élő kulturális referenciapont.

A város számára Ady nagyvárad-i periódusa meghatározó identitás-lem: költői és publicisztikai indulása egyszerre köthető a nagyvárad-i modernitás szellemi atmoszférájához és a helyi sajtó kritikai hagyományához. Ennek a jelentőségnek a folyamatos tudatosítása a városi kulturális politikában is kiemelt szerepet kapott.

A Nagyvárad Ady Társaság

A városi emlékezet fenntartásában fordulópontként értékelhető a Nagyvárad Ady Társaság megalakulása, amely Ady halálát követően az első hivatalos Ady-társaság volt Magyarországon és Erdélyben egya-

ránt. A szervezet célja nem csupán a költő emlékének ápolása volt, hanem egy olyan kulturális közösség megteremtése, amely a modern magyar irodalom szellemiségét a helyi közegben is újraszervezi.

A társaság létrejöttével a városi Ady-kultusz intézményes formát öltött. Feladatai között szerepelt:

- megemlékezések szervezése;
- kiállítások rendezése;
- Ady-kiadványok támogatása;
- az Ady-hagyomány köre szerveződé értelmiségi diskurzus életben tartása.

A szervezet évtizedeken át biztosította, hogy Ady neve a közösségi nyilvánosság stabil része maradjon, függetlenül a politikai rendszerek változásaitól.

Kulturális és irodalomszervező tevékenység

A társaság rendezvényei – felolvasások, vitaülések, irodalmi emlékes-

tek – nem csupán a kultusz ápolását szolgálták, valódi irodalmi fórumként működtek. A helyi és erdélyi magyar írók, költők, újságírók számára találkozási pontot jelentettek, erősítve a város regionális kulturális szerepét.

A társaság kulturális hatása abban is megmutatkozott, hogy a modern magyar irodalom értékei mentén formálta a közösségi ízlést, és a fiatal alkotók számára is legitimációs teret biztosított.

Az Ady-életmű modern, szabadság-elvű, kritikus hangvétele jól illeszkedett azokhoz az identitásküzdelmekhez, amelyekben a magyar közösség az impériumváltás után saját szerepét kereste. A társaság így a kulturális önmegtartás egyik bástyájaként működött, s ezzel hozzájárult ahhoz, hogy Nagyvárad „Ady városaként” tartsa számon önmagát.

A nagyváradai Ady Endre Emlékmúzeum létrejötte és intézménytörténete

A múzeumalapítás kulturális és emlékezetpolitikai háttere: a nagyváradai Ady Endre Emlékmúzeum létrejötte nem pusztán egy irodalmi intézmény alapítását jelenti, ez egy hosszú kulturális folyamat intézményesülésének eredménye. Ady városi kötődése a Nagyváradon töltött évek viszonylagos rövidege ellenére olyan szellemi örökséget teremtett, amelyet a város kulturális elitje már a 20. század első felétől igyekezett megőrizni.

A múzeum megnyitásához vezető út mögött kettős törekvés állt: egyrészt a modern magyar irodalom egyik legfontosabb alakjának helyi emlékezetbe való beágyazása, másrészt a

Nagyváradhoz kötődő irodalmi modernség reprezentációjának intézményesítése.

A múzeum helyszínének kiválasztása – a nevezetes Müller (Mülleráj) cukrászda épületének tere kulturális szimbólum: az a hely, ahol a fiatal Ady újságíróként és költőként gyakran megfordult, így a városi legendárium része lett. A helyszín így a fizikai tér és az irodalmi emlékezet találkozásának emblémája.

Tabéry Géza szerepe a múzeum szellemiségének megalapozásában

A múzeum létrejötte nem képzelhető el Tabéry Géza nélkül, aki a két világháború közötti és az azt követő nagyváradai magyar irodalmi élet meghatározó alakja volt. Tabéry nem csupán íróként és publicistaként vált meghatározóvá, hanem emlékezetőrző tevékenysége révén is. Tabéry a helyi Ady-hagyomány egyik legkövetkezetesebb fenntartója volt. Az általa szerkesztett lapokban, tanulmányaiban és közösségi tevékenységeiben hangsúlyozta Ady nagyváradai korszakának jelentőségét. A művészi és történeti eredetiség egyaránt jellemezte Ady-értelmezéseit, kritikai igényességgel értelmezte Ady kapcsolatát a nagyváradai modernizációval.

A múzeum koncepciójának korai formálása

Tabéry tevékenysége határozta meg azt a gondolati keretet, amelyben a későbbi múzeum helyet kapott:

- a városi tér kulturális jelentőségének felmutatása;

Tabéry Géza

- a sajtó és az irodalom közötti összefüggések bemutatása;
- a nagyváradai értelmiségi hálózatok szerepének dokumentálása.

Így Tabéry szellemi öröksége a múzeum alapkoncepciójának egyik pillérévé vált – akkor is, ha az intézmény későbbi formális megalapítása már más történeti korszakban valósult meg.

A múzeumtörténet főbb korszakai

A múzeum története a helyi kulturális folytonosság és a politikai környezet változásai között ível.

A megnyitást követő években az intézmény fő feladata a gyűjtemény építése és a költő városi kötődéseinek dokumentálása volt. Az első tárlatok alaptörekvése Ady nagyváradai éveinek összekapcsolása a város modernizáci-

ós folyamatával, különös tekintettel a sajtóélet dinamizmusára való összpontosítására. A múzeum ekkor még főként irodalomtörténeti emlékhely funkciót látott el – visszafogottabb infrastruktúrával, ám határozott emlékezetpolitikai céllal.

Az intézmény közösségi funkciója az 1960-as és 1970-es évektől erősödött meg. A városi kulturális programok, az iskolai irodalomtanítás, valamint a helyi magyar kulturális szervezetek együttműködése fokozatosan szélesítette a múzeum társadalmi beágyazottságát.

Ebben a korszakban a múzeum már nem csupán emlékhely, hanem közösségi fórum is volt – az erdélyi magyar kulturális identitás egyik fontos pillére.

A politikai rendszerváltás után természetesen át kellett értelmezni az intézmény kulturális szerepét. A múzeum ekkor új feladatokkal szembesült:

- a romló infrastruktúra megújítása;
- a gyűjtemény korszerű muzeológiai feldolgozása;
- a fiatalabb generációk felé való nyitás;
- a városi turizmus kulturális dimenzióinak újraszervezése.

Ez a korszak előkészítette azt az átalakulást, amelyet újjászületésnek nevezhetünk.

A múzeum megújulásának időszaka a 2014–2018 közötti években

Az intézmény megújulása 2014–2018 között korszakos jelentőségűvé vált, mert egyszerre volt professzionális muzeológiai reform és identi-

táserősítő kulturális program. Ezen évek alatt a múzeum új, kontextualizáló szemléletet kapott. A nagyváradi Ady-narratíva nem csupán tárgyakra és dokumentumokra épült, hanem kultúr- és sajtótörténeti összefüggésekbe ágyazódott.

A modern kiállításrendezési elvek – áttekinthetőség, tematikus történeti rétegzettség, a folytonos kiállítások – lehetővé tették, hogy a látogatók számára a nagyváradi modernség, az irodalmi élet és Ady személyes története egy összefüggő kulturális térként jelenjen meg. Kiemelt figyelmet fordítottunk arra, hogy az intézménynek ne csupán passzív látogatóközönsége legyen, hanem aktív kulturális közössége. Ennek eszközei:

- háromhavonta új tematikus kiállítások rendezése – hivatalos megnyitóval;
- rendszeres felolvasások;
- kortárs írók bemutatói;
- iskolai és ifjúsági programok;

– tudományos előadások és konferenciák;

– a városi kulturális turizmus integrálása.

Ez a tevékenység újra központi helyre emelte a múzeumot a város kulturális életében.

Az „új idők” egyik legfontosabb eredménye az volt, hogy a város irodalmi öröksége – különösen Ady nagyváradi szerepe – ismét meghatározó tényezővé vált. A múzeum nem csupán őrzője, újra aktív alakítója a városi kulturális emlékezetnek. Ezen időszakban megerősödött a város azon képe, melyben Ady nem múzeumi tárgy, nemcsak múlt, hanem élő kulturális hivatkozási pont.

Mit adott a nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeum nekünk, akik vezettük, gondozzuk, őrizzük?

A nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeum működtetése olyan komplex kulturális, identitásépítő és tu-

dástermelő műhely, amely visszahat mindazokra, akik a fenntartásában aktív szerepet vállaltak, így a muzeológusok és kutatók számára az Ady-múzeum a nagyváradi és erdélyi magyar kulturális emlékezet működési elveinek élő szövete, laboratóriuma.

A muzeológiai innováció terepe

A 2010-es és 2020-as évek között – különösen a 2014–2018 közötti időszakban – az emlékmúzeum olyan gyakorlatokat honosított meg, amelyek a korszerű kulturális intézményvezetés elemeit alkalmazták, mint például: tematikus időszaki kiállítások; digitális tartalmak bevonása; új interpretációs narratívák kidolgozása; közönségcsoportokra szabott múzeumpedagógiai programok.

A résztvevők számára ez nem egyszerűen technikai gyarapodás volt, hanem a kulturális innovációk intézményi bevezetésének megtapasztalása: hogyan lehet egy kis terű, hagyományos emlékmúzeumot élő kultúrtérre formálni.

Noha tudományos szövegben ez ritkábban tematizált, a kulturális örökség gondozása mindig hordoz személyes érzelmi viszonyulást is. A múzeum „mindennapi jelenléte” egyfajta szakmai otthonosságélményt teremtett, ezek: az archív anyag közelsége; a látogatók visszajelzései; az évről évre visszatérő ünnepi alkalmak.

Ez a közeg – amely egyszerre volt történeti és élő – hozzájárult ahhoz, hogy a muzeológusok munkája nem csupán szakmai feladatként, hanem hivatásszerű elköteleződésként legyen megélhető.

A nagyváradi Ady Endre Emlék-múzeum azok számára, akik vezeték és jelen időben gondolják, nem csupán egy intézményi munkahely, hanem a kulturális örökséggel való mindennapi találkozás magas szintű terepe. A múzeum munkatársai egyszerre gyarapítják szakmai tudásukat, alakítják a helyi emlékezet struktúráit, és megtapasztalják, hogyan képes egy kis intézmény regionális jelentőségű kulturális laboratóriumává válni.

Ady és Nagyvárad története nem lezárt fejezet. Ez a kapcsolat ma is él, újraíródik, újraértelmeződik – minden konferencián, minden irodalmi sétán, minden múzeumi kiállításon.

És él azokban is, akik – Tabérytől kezdve – vállalták, hogy őrzik ezt az örökséget.

Én magam is így tekintek azokra az évekre, amikor a múzeumot vezettem: mint egy rövid, de fontos fejezetre egy nagyobb történetben. Egy történetben, amelyben a város és a költő egymás emlékezetében élnek tovább.

A 70 éves emlékezet folyamata

A „Nagyvárad – hetven év Ady szolgálatában” kifejezés lényegében azt a folyamatos kulturális munkát jelöli, amelyben generációk dolgoztak Ady örökségének fenntartásán. Ebben a folyamatban az alábbi tényezők játszottak kulcsszerepet:

Az emlékhelyek létrehozása és fenntartása – köztük az Ady-múzeum, amely a költő kedvelt helyszínéhez, a Müllerei cukrászdához kapcsolódik.

Rendszeres kulturális események – évfordulós ünnepségek, irodalmi napok, tudományos konferenciák.

Helyi irodalmi közösségek működése – amelyek a társaság szellemi örökségét továbbvitték.

A sajtó szerepe – nagyváradi lapok időről időre újraértelmezték Ady helyi jelentőségét.

Ez a több évtizedes folytonosság eredményezte, hogy a városban Ady kultusza nem töredékes vagy alkalmi jelenség, ez egy erős és stabil, intézményesített és közösségi élményként fennmaradt jövőkép...

Köszönetnyilvánítás

Végezetül engedjék meg, hogy néhány személyes szót is mondjak.

Egy múzeum története soha nem egyetlen ember története. Mindig közösség, együttműködés, egymásra figyelés, egymásból merített erő formálja. Ezért szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik az én éveim alatt – és előttem, és utánam – hozzáadták tudásukat, idejüket, szívüket az Ady Endre Emlék-múzeumhoz.

Elsőként köszönöm Tabéry Gézá-nak, a múzeum alapítójának, akinek munkája nélkül ma nem állnánk itt. Ő volt az első őrző, az első, aki felismerte, hogy Ady emléke nem magától marad fenn – azt gondozni kell, szeretni kell, újra és újra el kell mesélni.

Köszönöm mindazoknak a kollégáknak, akik mellettem dolgoztak: a muzeológusoknak, a kutatóknak, a tárlatvezetőknek, a technikai munkatársaknak, a háttérben dolgozó adminisztratív segítőknek. Ők voltak azok, akik nap mint nap életben tartották a múzeumot – csendben, szerényen, de pótolhatatlanul.

Külön szeretném megköszönni a Petőfi Irodalmi Múzeum szakmai támogatását és baráti együttműködését. A közös kiállítások, a szakmai napok, a kéziratok és fotók digitalizálásában nyújtott segítség mind hozzájárult ahhoz, hogy az Ady-emlékezet ne csak megőrződjön, hanem meg is újuljon.

Hálás vagyok a József Attila Emlékháznak, a Déry Múzeumnak, amelyek partnerként álltak mellettünk. Ezek az együttműködések hidakat építettek intézmények, városok és közösségek között – és megerősítették azt a hitet, hogy a magyar irodalom nagyjai nem külön-külön, hanem egymással párbeszédben élnek tovább.

Köszönöm a helyi közösségnek, a tanároknak, diákoknak, irodalomkedvelőknek, akik megtöltötték a múzeum tereit étellel, kérdésekkel, kíváncsisággal. Köszönöm azoknak, akik eljöttek az Ady-estekre, részt vettek

az irodalmi sétákon, vagy egyszerűen csak megálltak egy pillanatra a kiállítások előtt, és hagyták, hogy Ady megszólítsa őket.

És végül – de talán a legfontosabbként – köszönöm mindazoknak, akik hittek abban, hogy a múzeum nem csupán múlt, hanem jelen is. Hogy Ady nem csupán emlék, hanem élő hang. Hogy a kultúra nem csupán örökség, hanem felelősség.

Az én éveim a múzeumban csak egy fejezet voltak ebben a nagy történetben. De minden nap éreztem, hogy nem egyedül írom ezt a fejezetet. És ezért mély hálával tartozom mindenkinek, aki mellett állt.

Köszönöm.

(Elhangzott 2025. december 15-én az *Őrizem a szemed* című konferencián, amellyel az Ady Endre Emlékmúzeum létrejöttének 70. évfordulóját ünnepelték)

IMRE ZOLTÁN kulturális antropológus, a nagyváradai Ady Endre Emlékmúzeum korábbi vezetője, Nagyváradon született. Tanulmányait a Kolozsvári Képzőművészeti és Formatervezési Egyetemen kezdte, ahol a vizuális kultúra és a kinetikus szobrászat iránti érzékenysége formálódott. Ezt követően a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolájában szerzett néprajz és kulturális antropológia végzettséget, amely szakmai pályájának szilárd alapját adta. Pályája azóta több irányban bontakozott ki: számos múzeum és kulturális intézmény vezetőjeként dolgozott, országos és budapesti projekteken egyaránt meghatározó szerepet vállalva. Munkáját következetesen az a törekvés hatja át, hogy a kulturális örökséget élő, közösségformáló erőként mutassa be. Szakmai érdeklődése a művészet, a társadalomtudomány és a közösségi emlékezet metszéspontjában helyezkedik el.

Simon Tamás: *Éjszaka*

Hetven éve őrzi Ady emlékét a nagyváradi emlékmúzeum

Szamos Mariann

KRÓNIKA

Nagyvárad város Ady Endre Emlékmúzeuma fennállásának hetvenedik évét ünnepelte november 26-án. Ez alkalomból a Körösvidéki Múzeum – amelyhez az Ady Endre Emlékmúzeum hivatalosan tartozik – *Őrizem a szemed* címmel szakmai konferenciát szervezett, melyet 2025. december 15-én tartottak az emlékmúzeum épületében, az egykori Mülleráj cukrászdában.

A konferenciát zenei előadás nyitotta meg: Silvia Sommer *A gólyák meséje* című darabját négy fuvolára a nagyváradi Művészeti Líceum zene tagozatos diákjai – **Szabó Tamara, Gyulai Naomi, Gyulai Viktória** –, valamint felkészítő tanáruk, **Georgiana Mircescu** adták elő.

A meghívott vendégeket és a közönséget **Gabriel Moisa**, a Körösvidéki Múzeum menedzsere köszöntötte, aki Ady Endre és Tabéry Géza barátságára és utóbbi irodalomszervező érdemeire hivatkozva méltatta az emlékmúzeum létrehozásának hosszú folyamatát, valamint Tabéry Géza érdekes életpályáját egy viszontagságokkal teli történelmi időszakban, aki – mint a menedzser mondta – megérdemelne egy monográfiakötetet.

Sándor Orsolya, az Ady Endre Emlékmúzeum muzeológusa köszöntőjében az intézmény emlékkönyvében olvasható, az állandó kiállítást dícsérő látogatói impressziókat foglalta össze. Ezek szerint az emlékmúzeum kiállítása, mely 2020 februárjától várja az érdeklődőket, amellet hogy informatív és dekoratív, „egyszerre hagyományos és modern”.

Tőtös Áron, a Körösvidéki Múzeum történész-muzeológusa, az esemény moderátora megnyitó beszédében a konferencia címének kiválasztására vonatkozóan úgy fogalmazott, hogy az egyaránt utal a költő lírájára és Ady örökségének őrzésére, aki, mint mondta, Nagyváradot „a modern magyar irodalom városi laboratóriumává” tette. Kiemelte továbbá azt is, hogy a meghívott előadók többsége szorosan kötődik az Ady-emlékmúzeumhoz, hiszen az általuk képviselt kulturális intézmények évtizedek óta szoros együttműködésben állnak egymással és a váradi emlékmúzeummal.

Az előadás-sorozat Ady Endre *Finita* című költeményének **Meleg Nóra** előadásában történt elhangzása után vette kezdetét. Az előadások

négy tematika szerint csoportosultak: I. Plenáris előadás: Új szempontok az Ady-kutatásban; II. Irodalmi örökségek és hatások Ady életművében; III. Nagyvárad irodalmi arca a 20. században: Tabéry Géza és Ady Endre öröksége; IV. Ady nyomában: szülőház, emlékmúzeum, múzeum-történet. A tematikák egyaránt foglalkoztak az Ady-kutatás aktualitásaival és Nagyvárad jelentőségével az Ady-életműben, illetve a nagyváradi mellett az érmindszenti Ady-emlékmúzeum történetét is megelevenítték.

Ady öröksége

Dr. Boka László irodalomtörténész, az ELTE Humán Tudományok Kutatóközpont Irodalomtudományi Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa nyitotta meg az előadások sorozatát *Új szempontok az Ady-kutatásban (illetve az irodalmi őrzőhelyek jelentősége mindebben)* című előadásával, melyben öt fő vonal mentén

foglalta össze ezeket az irányokat: 1. Ady-képünk ma; 2. Az Ady-kutatás utóbbi évtizedei; 3. Ady-oktatás egykor és ma; 4. Közgyűjtemények szerepe; 5. Új szempontok az életműkutatásban. Előadásában „a hitelességet, a konstans olvasói hatást, értéktovábbadást” nevezte meg elsődleges új kutatási szempontként az Ady-kultuszra jellemző „rögzült sémák, túlzások, felületességek, aránytalanságok” közvetítésével szemben. Rámutatott arra is, hogy még ma is erőteljes a marxista örökség, „Petőfi–Ady–József Attila marxista szentháromságára” utalva. A kritikai kiadás mai állapotára vonatkozóan elmondta, hogy az Ady-versek feldolgozása megrekedt 1910-nél, a levelezés pedig 1912-ig jutott el, ugyanakkor a jelenlévők figyelmébe ajánlotta Herczeg Ákos 2021-ben megjelent *Visszatérés a nyelvbe. Én-figurációk Ady Endre költészetében* című kötetét. A közgyűjteményeket illetően úgy fogalmazott, hogy ezek elsősorban irodalomtörténeti kánonokat őrző intézmények, melyek egyik legfontosabb

feladatává a digitalizálás vált: „az AI azt fogja learatni, amit mi digitálisan közzéteszünk” – mondta, majd a nemrég elhunyt György Péter esztétát, médiakutatót idézte, aki szerint „minden örökség, minden megőrizendő”. Boka László végezetül kitért arra is, hogy Ady öröksége és annak hangsúlyai ma már más pontokra helyeződhetnek át, mint például Ady Nagyváradon megjelent *Még egyszer* című kötete valós jelentőségének feltárása vagy például az 1908-1909-es évek összetett válságainak megvilágítása mint fordulópontok Ady életrajzában. Jelezte azt is, hogy amíg Boncza Bertáról (Ady verseinek Csinszkájáról) több könyvet is írtak már, addig Brüll Adélt (az Ady-versek Lédáját) mostanáig igencsak mellőzte a kutatás.

A plenáris előadást követően két előadásonként nyílt lehetőség vitára, kérdések feltevésére és megválaszolására, majd egy-egy szünet után folytatódott a rendezvény.

E. Csorba Csilla művészettörténész, muzeológus, a Petőfi Irodalmi Múzeum tiszteletbeli főigazgatója, a

nagyvárad Ady Endre Emlékmúzeum állandó kiállításának kurátora *„Kicsoda Jókai Mór? ...Egy megelevenedett Pantheon”* – *Ady Endre és a Jókai-hagyomány* címmel Ady és Jókai kapcsolatáról osztott meg jelentős momentumokat. Előadásában mindenekelőtt azt emelte ki, hogy Ady nagy Jókai-rajongó volt, és egész életében élvezettel olvasta a nagy regényíró könyveit, attól függetlenül, hogy Jókai Mór megítélése (leginkább a nála ötven évvel fiatalabb Nagy Bella színésznővel kötött házassága után) hogyan változott az évek során. Említette természetesen kettejük nagyváradai találkozását Jókai várad látogatásai kapcsán, és hogy a későbbi években Ady cikkekben foglalkozott a regényíró számára állítandó szobor kérdésével (1921-ben kapott szobrot Jókai Budapesten).

Dr. Borbás Andrea irodalomtörténész, a Petőfi Irodalmi Múzeum főmuzeológusa *Ady Endre köteteinek nyomában* című előadásában Ady életében és halála után megjelent versesköteteinek mint „a szerzői identitás-

igazolás formáinak” megjelentetési körülményeit mutatta be. Kiemelte, hogy Ady *Vér és arany* című könyve az első Ady-kötet, amelyikhez Adynak nem kellett előfizetőket gyűjtenie, valamint *A halottak élén* című verseskötetét nevezte a legerősebb Ady-kötetnek.

Dr. Albu-Balogh Andrea, a Partiumi Keresztény Egyetem Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszékének egyetemi adjunktusa *Egy váradi életút a 20. században: az író és irodalom-szervező Tabéry Géza* címmel a nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeum első vezetőjének életrajzán kalauzolta végig a hallgatóságot. Rámutatott, hogy Tabéry Géza egész élete Váradhoz kötődik, és hogy a XX. század szellemi formálódása az ő életén keresztül (is) lekövethető, valamint, hogy annak ellenére, hogy újságíróként kereste a kenyerét, nem cikk-, hanem prózairóként maradt meg a köztudatban. Rávilágított arra is, hogy bár irodalomszervezőként az egységre töreke-

dett, egy nagyon polemikus alkat volt, és egész életében voltak összetűzései a hatóságokkal, illetve arra is, hogy az életrajzának még sok hiányossága van, amelyeket pótolni kellene.

Imre Zoltán kultúrantropológus, aki 2014 és 2018 között muzeológusként vezette a nagyváradi Ady-emlékmúzeumot, *Ady Endre és Nagyvárad a modern magyar irodalom városképe – 70 év az emlékezet szolgálatában* című előadásában mindenekelőtt azt emelte ki, hogy Ady legfőbb érdeme Nagyvárad számára, hogy cikkeiben megírta a város korabeli történetét, a továbbiakban pedig az emlékmúzeum társadalmi beágyazottságáról beszélt, köszönetét fejezve ki muzeológusi pályafutása alatt a támogatóknak, az érdeklődőknek és a látogatóknak, a közös együttműködésnek szakmai és nem szakmai téren egyaránt.

Dr. Szócs Péter történész-régész, a Szatmár Megyei Múzeum igazgatója *Az érmindszenti Ady szülőház. Rövid múzeumtörténeti áttekintés* című előa-

Képek forrása: Hétköznapi múlt – Tötös Áron és Körösvidéki Múzeum (Muzeul Țării Crișurilor) Facebook-oldalai

dásában felvázolta az Ady-szülőház emlékmúzeummá alakításának állomásait: az Ady-emléktábla 1924-es, majd az Ady-szobor 1935-ös felavatásán keresztül az 1957-es múzeummegnyitóig. Kiemelte, hogy 1954 augusztusában Papp Aurél és Gellért Sándor kezdeményezték a szülőház múzeummá alakítását, mely tervek-ről és a megvalósítás körülményei-ről a festő emlékirataiban számolt be. Hozzátette még, hogy 1977-ben, a centenáriumi évforduló alkalmából az Ady-család egykori portája Fekete József Ady-mellszobrával is gazdagodott. Helytörténeti adatokat is megosztva elmondta, hogy sajnos a mai Adyfalva egy elöregedő, elnéptelenedő falu.

Az előadásokat e sorok szerzője, **Szamos Mariann**, a Körösvidéki Múzeum muzeológusának *A nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeum létrejötté. Kutatástörténeti összefoglaló* című előadása zárta. Beszámoltam arról, miszerint kutatásom során a fennállás hetven évéből ragadtam ki szűkebb időhatárokat: egyrészt azt a

tizenhárom évet, ami 1942 és 1955 – a Rozsnyay-gyűjtemény megvásárlása és a múzeum hivatalos megnyitása – között eltelt, másrészt a múzeum működésének első két évét 1956-1957 között, Tabéry Géza muzeológusi pályafutását. A kutatásban a legfontosabb feladattá a nagyváradi Ady-múzeum alapgyűjteményeinek feldolgozása vált: a Rozsnyay- és a Zilahi-gyűjtemény, illetve az 1942 és 1955 között az alakuló múzeum számára felajánlott adományok feldolgozása. Arról is szó esett továbbá, hogy a nagyváradi Ady-múzeum öt lépésben jött létre: a Rozsnyay-gyűjtemény 1942 decemberében történt Nagyváradra szállítását követően 1955 január elején született meg a hivatalos okirat az emlékmúzeum megalapításáról, amit februárban a Zilahi-gyűjtemény Nagyváradra helyezéséről rendelkező határozat követett. A Zilahi-gyűjtemény az év nyarán került Nagyváradra, a megnyitóra pedig az eredetileg augusztus 23-ra tervezett helyett november 26-án került sor.

Kántor József: *Kéz kezét ken*

A. Túri Zsuzsa

Közelebb Hozzád

Korábban jön az alkonyat már,
hallgatag fákra köd zuhan,
utam az árnyak csarnokában
közelebb visz hozzád, Uram.
Roppanó ágak, madárcsontok,
cipómre arany fű ragad,
szendergő bokrok, lehullt szirmok,
meddig álcázod még magad?
Minden levél egy hulló csillag,
sárgán pörögve földre száll,
kavargó szellő ősi tánc
titkokat súgva körbejár.
Látod, ma is csak szólni vágytam,
vártalak, s elakadt szavam
örvénylő álmok erdejében,
hol fényed rejtet hangtalan;
kereslek mélyben bűvó csendben,
fekete kendőt bont a táj
a bűvös éj egy titkos ajtót
rokon világok közt kitár
s mint tó vizére halott vágyak
szívem az őszi tájba fagy,
az élet börtönéből nézve
jelen vagy és sehol se vagy.

Téli mese

Füstszagú télen a halk havazásban
szunnyadó pillék a rőt levelek
jelmezt ölt minden és mindenütt más van:
átlényegülnek a szürke terek.
Szétterül lassan a mágikus álom

bokraink ég felé intő kezek
habfehér kesztyűben, és fent a fákon
összebújt, s hallgat a madársereg.
Csillagfüzérék az utcai lámpák
templomunk tornya a felhőkig ér
takaró fedí a városi lármát,
lustán kalandozó szél dala kél.
Csellengő holdnak ezüstös a fénye,
bűvös az éj is, ma semmi se fáj,
úgy vagyok itt, hogy tán nem vagyok mégse'
mint a mesében úgy alszik a táj.

Búcsúzó Galilei

I.

Egy ideje vak vagyok.
Sűrű a lég.
Fulladok. De bennem még
valami ragyog, tisztán ég,
s halkán sírok, mert
messze van Pisa.
Nem tudtam repülni,
így gondolat-lépcsőről nyújtózva
lehoztam nekik az égboltot,
a bolygókat nekik, oly közel, hogy akár
ujjamra húzhattam volna
a Szaturnusz gyűrűit,
ha akarom.
Kintről az utcazaj
töri meg a csendet, megy tovább minden,
jelentéktelen porszem vagyok.
Nem tudtam repülni,
de a lelkem szárnyalt,
magasabbra, mint a madarak.
Nem hittek nekem.
Hiába a távcső, így
utánam tán semmi sem marad.
„Ingalengető bolond”
– hányszor hallottam,
s még mulattam is titokban
rajtuk.

Beléptem egy titkos világba,
én árva, olyan világba, ahonnét
kilépni nem lehet.
Végtelennek látom az eget.
Benne ismétlődik,
megsokszorozódik minden.
De minek szikráznak a gondolatok,
ha csak szégyentelen villám vagyok,
oda csapva, ahol valami
meghatározott szétszakad?

II.

Zenében nőttem.
Egyedül a tiszta hangot
viselem el, mindenből
a tisztát, keresztelém óta
a Battistero akantuszos
oszlopai alatt. Az igazat.
Most is még, én, a vak.
Kialvatlan, gyulladt szemeim
már csak befelé látnak.
De látom Őt, ahogyan ballagok
a nemlét enyhítő sötétje felé.
Vezet. Van-e túlvilág?
Elégethettek volna. Mint Brunot.
Jobb lett volna, lehet...
De tudom, tart tőlem a pápa,
ezért nem lett
büntetésem máglya,
csak be vagyok zárva
ide.
Eleinte hitt nekem...
Lehoztam nekik az égboltot,
s mit kaptam cserébe?
Elfúl a hang, a szó dadog,
elsorvadnak az ígéretük.
De látom Őt. A láz elmúlt.
Többé nem kísértenek ijesztő
labirintusok. Nincs már vihar bennem,
úgy gondolom, ez a beavatás
utolsó szakasza:
A nyugalom, lassan folyó könnyecseppekkel.

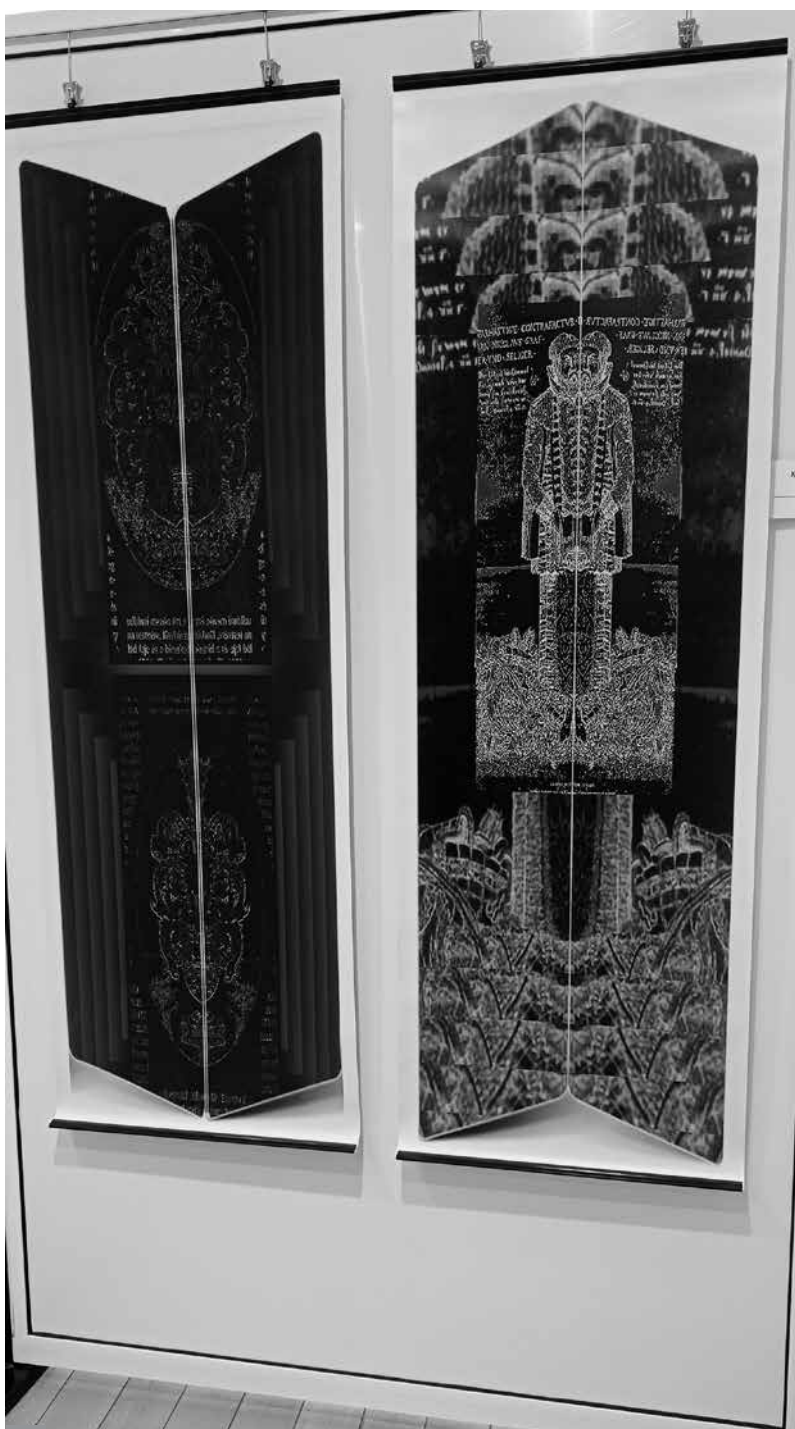
III.

Aztán már csak a halál...
Nincs vihar.
Szívem dobbanásai
dobok az áldozati táncban,
vén csontjaim nyikorogják
utánuk a ritmust. S a harangok...
Hallom még a harangokat.
Alig jön valaki. Hadd féljenek.
Kintről beszűrődnek a hangok,
de nem vagyok egyedül:
Simplicius
itt ül az ágy szélén,
mikor a fájdalom lándzsái szúrnak.
Nyomorult test!

A Holdat hoztam nekik,
örök táncát, krátereit.
Megmutattam a Nap foltos fenekét,
ma már felülni is alig tudok.
Istenben mindig hittem.
Bármit mondtak.
(Marina, meg a gyerekek is mondták,
céljaim az Ördög céljai.)
Felégettem a hidakat.
Mi maradt?

Nem baj, ha mégsincs túlvilág.
A lejtőn egyszer minden
acélgolyó leér.
Mindenki rab.
Nem új világot akartam, csak
ezt, itt, megérteni.
Hátamon
hoztam elébük a Földet,
gerincem beleroppant,
eleddig
ismeretlen utakon
kerestem igazam.

De akkor is mozog.

Károly-Zöld Gyöngyi alkotásai

(emlék)

ő sem a régi már
megöregedett
nem lehet lerázni
ugyanazt hajtogatja mindig
kicsit megszépítve a dolgokat
vagy dramatizálva
vagy önmagát sajnálva
vagy ellentmond saját magának
és egészen mást mond
mint addig
vagy húsz perccel azelőtt
hiába kérem
nem hallgat el
sőt
az áhított csendben
kiabál és nem hagy pihenni
majd halálod után pihensz
nevet néha rajtam

éjszaka is felébreszt
és mesél
beszél
számonkér
hol molyirtó szaga van
hol rózsa
hol tenger
régén lezárt szobákba is bemászkál
csak úgy
kulcs nélkül
ki nem rakhatom
mégiscsak hozzám tartozik

néha elgondolkozom
mi lenne ha nem lenne
talán lenne más
aki nem hagyna aludni
követne mindenhova
követelőzve
szemrehányó tekintettel
ezerszer elmesélve ugyanazt
ezerféleképpen

androgün arckép melyet Leonardo élete végéig őrzött

a titokzatos mosollyal a végtelenről próbáltam szólni
oly sokat dolgoztam rajta amíg végre elkészült
mégsem vagyok elégedett

szerettem volna a lelket is az arcra varázsolni
hogy mindenkinek mást és mást üzenjen
láthassák szomorúnak
boldognak
betegnek
vagy a nézőn mulatónak egyaránt

az idealizált arezzo-i háttér is visszhangja a belső életnek
az örök misztérium része
anyag és szellem egyesülésének kivetülése
s a festmény középpontja az emberi szív

nézzétek meg jól

a kép két oldala nincs egy magasságban
jobb oldalt alacsonyabb a láthatár
bal oldal a nőt a jobb a férfit jelenti majd a
kettő egyesülését az aszimmetrikus arcon

a tökéletességre törekedtem

szerettem volna elbűvölni a nézőt
a színek váltakozó harmóniájával
két tájat helyeztem egymásra
a modell nyakáig meleg tónusú minden
utak
hidak
dombok
de a fej mögött haloványabb a háttér
a haj együtt hullámszik a tájjal
bal oldalon az út az ismeretlenbe vezet
hiszen a világ
amely körülvesz bennünket
szüntelenül változik és az ismeretlen felé haladunk

az alak nyugalmat áraszt
míg a háttér szinte örvénylik
ahogy az idő
a kontraszt sokmindent jelent
életet és halált
ifjúságot és öregséget
nőt és férfit
azaz
Lisa Gheraldinit
vagy Gian Giacomo Caprottit
esteleg
éppen engem
fiatalon

Emlékszel?

Emlékszel?

Hányszor jártunk együtt a temetőben
gondtalan gyerekként,
november pókhálós,
nyúlós délutánjain,
tejes ködben,
vidáman,
meg persze máskor is.

Mindig halnak meg emberek.

Emlékszel?

Minden temetésen nevetőgörcssel küszködtünk,
nem, nem voltunk gonoszak,
de elég volt a másakra nézni,
ilyen hatással voltunk egymásra...

A már megásott sírgödrök
fogatlan szájakként vártak „lakóikra”,
hogy elnyeljék őket,
mi pedig lökdöstük egymást,
s ha valamelyikünk elesett,
a másik felsegítette és folytatódott a játék,

a kergetőzés a fejfák között,
a sárban.

Orrunkat facsarta a mindig nedves föld illata.

Emlékszel?

Egyszer
varjúszerű öregasszonyok,
tisztá feketében,
elfogtak bennünket egy hosszú búcsúbeszéd alatt és befogták a
szánkat,
kezük,
mint a kiszáradt kenyérhaj,
reszelős,
„ejnye, gyerekek”, károgták,
szaguk:
molyirtóval kevert levendula.

Nekünk meg a könnyünk csorgott a nevetéstől.

Február környékén repedezett a föld és jajgatott a szél.
Virágokat vittünk egy sírra
egy másíkról,
mert színesek voltak és beragyogták a telet.

Emlékszel?

Az omladozó kereszték között májusban bújócskáztunk,
s lógattuk lábunkat a magas sírkövekről.

Harangozónak akartunk menni,
mert állítólag könnyű munka és jól fizet.

Emlékszel?

Augusztusban fröcsköltük a vizet,
mert meleg volt,
mert fiatalok voltunk,
mert éltünk.

Most érted szól a harang
és én
magamat sajnálom.

Velem mi lesz?

Lemondás

A vén Hold ma is csak egy sárga köménymag,
emlékköves úton hosszan elkísér,
felveszem az estét csillogó páncélnak,
mindig akad álom, mely újat ígér.

Ablakodból a fény kifolyik a földre,
elmosódott szélű, amorf pocsolya,
rácsuktad az ajtót a ringató csöndre,
mosolyod mostmár a győztes mosolya.

Tudom, jobb neked, ha hazudsz önmagadnak,
emléked csak ködös képek halmaza,
szavaim a közöny ágán fönnakadnak,
nélküled, mondd, hová mehetnék haza?

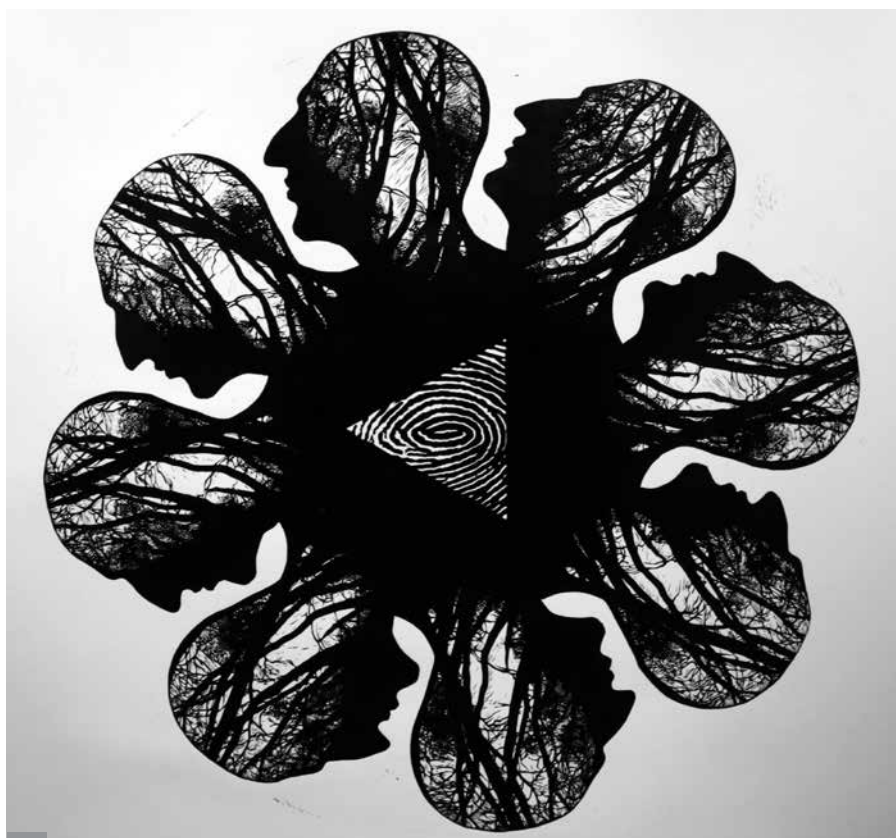
Soraya*

haja
körülotte
hullámszik
a földön
éjszemét lehunyja
csak szája mozog
rászabott
gödörben
sajgó teste
börtön
a
téren
vad csürhe

---

* A megkövezett nők emlékére

hamis vád
mocsok
kíméletlen
percek
éles kövek
hullnak
az égen hazugság
gyilkos napja kél
kard
félhold és csillag
bálvánnyá
torzulnak
a porban
virágot
varázsol
a vér

Pató Károly: *Menekülés*

(Sík vidék)

Sík vidékről jöttem, hol mindig fúj a szél,
s a határ menti erdőben az ágak közt zenél.
A sárga, örök porral álmunk elröpül,
sóhajtóként kering a száraz szamárkórók körül.
Ha virágot szedtem, véres lett a kezem,
de este szürke Hold ölében nyugtattam fejem.
Az idő rögs útton lassabban pereg,
elérhetetlennek tűnnek a messzi, kék hegyek.
A kőszórások szélén a vágy fennakad,
hajnalonként mélyvörössel teríti be a Nap.
A sárga, örök porban a múlt átölel,
emlékekkel ringatózva az Isten oly közel.
Ahonnan én jöttem, az igazság teher,
fájó titkok közt árnyékban nő meg a vadszeder.
Nézd, pókhálók fátylán megtapad a szavam,
virágsziromként forgolódva táncol súlytalan.
A láthatárról hívlak, s mint a madarak,
felrepülve testünkéből lent csak néhány csont marad.
A túloldalra átérsz, az éj ha lehull
cirógató bársonyt terít, áldott sátorul,
összekavarodva, hol senki sem beszél,
sárga, örök por leszel majd és én leszek a szél.

ne gyere (gonosz fény)

ne gyere
az égből gonosz fény szivárogoz
fákat tett keresztbe az úton a szél
kialvatlan szemmel gyűrt
felhőket látok
rémesen csikordul az ablakzsánér
résre nyitott ajtón
a vérhold bebámul
hintázik s az öreg bükkön fennakad
a madáretetőt csillagok szurkálják
madarak holtteste a bokrok alatt
ne gyere

a tetőn óriás lyuk tátong
belógatja lábát a hajnali csönd
korhadó szarufák vonala meggömbül
vihar előtti feszültség odafönt
ne feszegezd osztriga-szívemet késsel
elvesztettem rég a
mesék fonalát
gubanc-hegyeim karéján elbotolnál
megkapnád a közöny
méregpoharát
nincs hely mellettem a
benti magán-éjben
nincs szerelem-lámpás
vagy mi kéne még
nem lesz újabb kezdet
semmiféleképpen
idővel mindenki szíve körbeég
ne gyere
az égből gonosz fény szivárogoz
fákat tett keresztbe az úton a szél
vén csontokba bújva a
szerelem átok
hogya
benned is csalódjam
annyit nem ér

A. TÚRI ZSUZSA (1971, Budapest) költő, író, műfordító, tanár, régóta Genfben él, francia szakos tanári diplomát a Genfi Egyetemen szerzett. Számos netes és nyomtatásban megjelenő folyóiratnál jelentek/jelennek meg versei és prózái, ilyen például az *Agria*, az *Előretolt Helyőrség*, az *Irodalmi Jelen*, az *Új Nautilus*. Több könyve jelent meg: legutóbbi verseskötete a *Fantomfájdalom* (Ab Art Kiadó, 2024), régénye a *Sivatagi szél* (K.u.K., 2019). 2017 júniusában Art'húr-díjat kapott, 2018-ban megnyerte az Áprily Lajos nevét viselő irodalmi pályázatot. Emellett több irodalmi pályázaton is elismerésben részesült. Kortárs költők műveit, valamint saját költeményeit fordítja franciára, melyeknek nagy része megtalálható a *Magyarul Babelben* online irodalmi oldalon.

Lendvai Péter Gergely: *Zöld pofa*

Angyalfa

Vízió Nagy László emlékére

Bartusz-Dobosi László

IRODALOM

„Elfogynak a fák a parton
éjszakánként lassan, lassan,
amikor az Isten szeme
jéggé fagy a kék magasban.”
(Nagy László: *Elfogynak a fák*)

A kalendárium szerint tél volt, december. *Mozdulatlanná remekített mindent a hideg*, a parkot *betáblázta a fagy üvege*. A hártýásra merevedett Tapolca patakba csüngött a zúzmarás reggel. A levegő hóhalkan pengett a némaságtól. Az Alkotóház parkjának látványa mégis inkább az őszre engedett következtetni. Aranysárga és rozsdavörös levelek milliói borították a földet. A korai nap arany ecsetvonása a lombjuktól szabadult fák ágai között talált utat az aljnövényzethez.

Miklós meg volt róla győződve, hogy a reggeli fény még éles és elhasználatlan, ezért nemcsak megvilágítja a dolgokat, hanem egyenesen átvilágít világok között. Úgy érezte, nincs megnyugtatóbb dolog a világon, mint a gyöngye levelek alázata, ahogy feltétel nélkül alárendelik magukat a természet erőinek. Hagyják magukat. Lány, csenddel átítatott nyelven, lázas reszketéssel susogják a túlvilágról érkező üzeneteket.

De nem sokáig merenghetett így, mert a vár mögötti hegyről súlyos, si-

etős felhők mint fontoskodó szürke üzletemberek zúdultak rá a parkra, s pillanatok alatt minden megfagyott körülöttük. Mintha nehéz, szürkés damasztfüggönyt terítettek volna a tájra. Átláthatatlan és homályos lett minden. A köd mint szétszakadt rongy hullott alá az égből.

A hatalmas juharlevelű platánok, amelyeknek oldalágai olyan vastagságúak voltak, hogy más fáknek akár a törzséül is szolgálhattak volna, lábujjhegyre állva igyekeztek kitartani nagy, busa fejüket az egyre jobban terjengő tejeskávéködből.

Miklós csak állt ott megdermedve Borsos Miklós – a kastély felújításakor ellopott és beolvasztott – *Primavera* szobrának torzóban maradt talapzatánál, és azon morfondírozott, hogy jól látja-e. A fák oldalsó ágaikkal határozottan szárnycsapásokat végeztek. Mint óriástestű madarak tárták széles fesztávra ág-szárnyaikat, s előbb lassú, méltóságteljes mozdulatokkal, majd egyre intenzívebb csapásokkal igyekeztek szembemenni a fizika törvényeivel. Mintha fel akartak volna szállni, meghódítani a tér és a lég hullámain. Meglesni az eget. Átélni az ég labilitását.

A mozdulatlanná merevített ég alatt egy pillanatra, de tényleg csak egy alig

észlelhető, levegővételyi pillanatra, pincemély csönd lett. Az ember jelentéktelenné vált ebben a dobhártyáját feszítő némaságban, amit talán csak a bűvárok ismernek, akik egyre mélyebbre és mélyebbre ereszkednek a tengerek ijesztő sötétjébe.

Volt ebben a tökéletes némaságban – mint az Esterházy-kastély ódon ablakrácsaira rozsdásodó tűnődésben – egy szófogadatlan nyugtalanság, ami semmihez sem volt fogható. Ereiben megállíthatatlanul száguldott a vér, s lucskos pára telepedett a szemekre.

A park vitathatatlanul legöregebb és ennek megfelelően az égiekkel közvetlen kapcsolatban álló fája nem is barna volt, mint a többiek, hanem már-már tisztán fehér. Ahogy évszázados testéről hanyag eleganciával leszórt a megbarnult, kéttenyérszerű kéregdarabokat, úgy állt ott finom, sima, szürkésfehér ruhájában, mint reszkető menyasszony a nászéjszakán. Várva a beteljesedést.

Aztán váratlanul megtörtént a lehetetlen. Az irtózatos tömegű faóriás elrugaszkodott a földtől. Szikrázott az erőlködéstől és hosszan exponált villámként vörösen lobogott, mint mesebeli főnixmadár az újjászületés-kor. Küzdött a magasságért. Gyökerei recsegve-ropogva, nagy robbanásokkal szakadtak ki a földből, s a felszabadult öröm petárdáiként durrogtak. Miközben egyre följebb és följebb kapaszkodott az égi avarba, ágaival a felhőkbe karcolta mozdulatlanágban érlelt titkos ábráit.

Pálhás levelei már a földön lévén, hosszú kocsányon lógó bolyhos, gömb alakú terméseit bontogatta a szélben, s ettől egy idő után olyan látványt nyújtott, mintha mindenütt világos-

barna és a szürke árnyalataiban játszó pihés tollai nőttek volna. Ahogy a nagy fa ölelésre tárta ágait, leginkább épp egy elrebbeni készülő karácsonyi angyalra hasonlított, aki egy irányba repült az éggel.

Még fel sem ocsúdott csodálkozásából, amikor egyre-másra rugaszkodott el a földtől a többi fa is, és a kastélypark nyüzsgő angyalvidékké alakult. A fák, mint huncut puttócskák, szeretlen száguldozásba kezdtek, s közben kergetőzve nyújtóztatták hosszú évek alatt meggémbereedett ágaikat. Pillanatok alatt bolondos, vidám kavalkáddá alakult az imént még néma táj, s az ember maga is legszívesebben táncra perdült volna ebben a kötetlen szárnyalású súlytalanságban.

Követhetetlen, hogy mennyi idő telt el így, talán órák, de az is lehet, hogy csak percek, amikor váratlanul, minden átmenet nélkül tágas csöndbe csúszott az ég, s a park fái rendíthetetlenül újra a helyükön álltak.

Miklós azon kapta magát, hogy egyik lábáról a másikra topog. Rettentően fázott. Csendben hullani kezdett a hó, és a kastély hátsó bejáratánál megszólalt a kis, ebédre hívó harang. Sietős léptekkel indult meg az épület felé.

A saktáblaszerű, kockaköves teraszról egyenesen a szűrt fényű ebédlőbe lépett. Orrát megcsapta a gyenge tyúkhúsleves párája, mely az antik tálalószekrény nyitva felejtett ajtaja mögül kiszűrődő fűszerek karcos illatával keveredett.

A füstös, füledt helyiségben meg-hökkentő látvány fogadta. Népes társaság gyűlt össze az asztalok körül, s mindent betöltött a harsány ricsajozás. A hadonászó, egymást túlkiabáló emberek fennhangon buzdítottak egy

ősz hajú férfit, aki az egyik asztal tetején egyensúlyozott, és széttárt karokkal csapkodott fehér ingében, mint egy ég felé igyekvő angyal. A férfi eksztatikus állapotban, madárhangon szavalt, s Miklós legnagyobb döbbenetére egy idő után szép lassan emelkedett az asztalról.

Olyan érzése volt, hogy az eseményeket lassított felvételen látja. Szemei előtt az Alkotóház ebédlője és az ott tartózkodó társaság egy könnyed zene törékeny szárnyain szép lassan a levegőnél is könnyebb hullámokon szállt a gömbös csillár felé.

Miklós érezte, hogy mindez csak valami nagyobb, lényegesebb esemény előkészítője: meghatározhatatlan várakozás remegett a levegőben. Maga is ebbe az éteri könnyedségbe hullott, s elvesztette lába alól a talajt. Úgy érezte, vízen jár. Hirtelen süket csönd lett, és megmagyarázhatatlan üresség. Aztán egyetlen, óriás, platánfa alakú

angyal árnyéka suhant át a hőmennyezeten.

A földön fekvé tért magához. Szeme előtt lassan bontakozott ki az üres ebédlő, ahol rajta kívül nem volt senki. A csillárok kristályos fénye némán csorgott a falakról. Mellette a földön egy darab papírcetlit talált. Rajta kézírással néhány sor.

„Mellemet nyomta nehéz álom, / gyémánt fénnel szememet sütötte: / láttam egy angyalt fönny a dombon / tüskés akácokban megkötözve. // Átlátszó volt az angyal torka, / benne a lélek föl és alá járt, / sárga kutyák két lábra állva / nyaggatták, csomóban tépték tollát. // Korán ébredtem, fáj a szívem, / éreztem, valóság volt az álom, / angyaltollat keresni mentem, / hó ragyogott az egész világon.” (NL)

(A kurzívval szedett sorok Nagy László *Kinek fáj, emberek?* és az *Angyal és a kutyák* című verseiből származnak.)

BARTUSZ-DOBOSI LÁSZLÓ 1971-ben született Siófokon, Bertha Bulcsu-emlékdíjas, MMA Életút-díjas, Prima-díjas (Baranya) író, szerkesztő, tanár. 2006 és 2009 között az *Irodalmi Páholy*, 2021 óta a *KárPit* című irodalmi és kulturális folyóirat alapító főszerkesztője, a PIM DIA külsős szakértője, az MCC vezető oktatója és az MCC KP FAKT programvezetője. Péccsett él. Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Berzsenyi Társaságnak és a Magyar Katolikus Újságíró Szövetségnek. Ez idáig 13 önálló kötete jelent meg, legutóbb az *Egyensúly. Esszék, kritikák, beszélgetések* (2024.) és *Grafit és fűszál* (kerti esszémeditációk, 2024). 2020-ban PhD fokozatot szerzett a PTE Irodalomtudományi Intézetében. Témája a kortárs irodalom, Csengey Dénes munkássága.

Lendvai Péter Gergely: *Asztro-óra VI.*

Nótáros Lajos

Nem vers

Prózának rövid
Nem érez és nem gondol
A hajku lebeg

Ott

Szövegen innen
Túl a szavakon, ahol
Értelem lapul

Korrupció

Pedig egyszerű
Amikor semmi nincs úgy
Ahogyan kéne

Tört én elem

Múló jelenben
Építgetjük a múltat
Jövőre várva

Hállót(l)an

Hajjátok szavam
Testvérjeim a búkban
És lálykojjátok

Hogy

Igazán meglepj
Mondj valamit, amire
Te sem gondoltál

Körülöttem

Szűkül a világ
Kisebb lesz minden, készül
A végtelenre

Egyszer

Majd mindenen túl
Ahol semmi sem mozdul
Csak a gondolat

Mikor

Már estefelé
Majd körülveszem magam
Mint a sötétség

Majdhafagy

Nem jött el a tél
Nincsen hová múltnia
Csak ránk legyintett

A haikuk illusztrációit Viorel Simulov
(1959. január 25. – 2025. november
3.) készítette

NÉVJEGY

NÓTÁROS LAJOS 1953. december 28-én született Kisjenőben. 1982-ben a filozófia–történelem szakon szerzett diplomát a Babeş–Bolyain. Dolgozott tanárként, újságíróként, jelenleg nyugdíjas. Nős, leánygyermekére nagyon büszke. Újságírói publikációk: *Jelen*, *Krónika*, *Romániai Magyar Szó*, *Observator arădean*, elvértve magyarországi irodalmi lapok: *ÉS*, *Jelenkor* stb. Eddig két kötete jelent meg, mindkettő román nyelven.

Repkő Tőke Ágnes

Bevezető

Mert dadogok, mint a beakadt lemez,
mint egy beakadt lemez, úgy da, da –
de a szomszédnéni hálisten tegez,
és a sánta hajnal időnként ra-

gyog – az út csak út, közepén falovak
ügetnek együtt az ébren levőkkel,
nincs verseny, és jó a hangulat,
s ha veszítünk, hát teljes erőnkkel.

Elefántlepkék alatt vízfolyás,
a hold kimérten önmagára néz,
a fénycsermelyben madárvonulás,
testek haladnak, nehéz,
nehéz,
nehéz.

Fától az erdőt nem ismered,
itt minden rejtélyes adat,
fába szorulva a lelkiismeret:
hogyan áldozod vagy oldozod magad?

Torkomban tű, ugrál a szavakon,
dadogok, mint az a beakadt lemez,
táncoló árnyék, bábjáték falakon,
da...da...da – de nem ez.

Semmi sújtotta

Kicsi felhő alatt egy kicsi város:
itt lenn, ki felnőtt nem leli helyét.
Hunyorgok, a falon az árnyék rácsos,
az enyém lenne? Nem, nem az enyém.

Kicsi ajtón kiszalad egy kiáltás,
a járdára ül, sóhajt, megpihen.
Bár bántok én is, mégis meglep a bántás,
hogy szorítása mégis milyen

mindenmentes. Kong a délután,
olyan szerdaüres a kerület,
egy árva tábla a város körútján:
Vigyázz! Semmi sújtotta terület.

Nem úgy és nem az történik

Térképen a tapasztalat.
De nem az és nem úgy.
És ez ugyanaz a labirintus.

Megválaszolatlan tárgyak,
egy romos épület,
érezelmek kerülgetik,
öröm, búbanat,
elegáns, bőrvöves megbánás
fekete esernyővel.

Miért nehezebb a halott,
az üres épület?
A ne dohányozz felirat
ragyog a rőt téglafalon.

Az almát lenyelni kihívás
akkor is, ha szeletekre vágjuk,
sehogy sem akar lecsúszni
torkunkon kiűzetésünk.

Fecnikre tépett kertek,
holdtányérra meredő karók.
Aludj, kedves, aludj!
Kivitelezhetetlen
a kitaró ébrenlét.

Ébren igazságra áhítózunk.
Miért vannak rajta
furcsa, barna foltok?
A sötétség
szoborrá sűrűsödik.
a világ szépséggel helyettesíti,
amire nincs gondolat.

*

Most ne gyere,
a ballonkabátos utcán
ólomlábaiddal ne közeledj.
Azzal, hogy nem hívlak,
nem várlak, veled borítom
virágba világom.

Nem történik se úgy se az,
de a holdfény íródik tovább
akkor is, mikor
minden jel szerint
feljön a nap és
felfénylik a tiszta szomorúság.

Kilépni az árnyékból

Bíró Éva

JEGYZET

Ez az írás nem tanács, nem útmutató, és nem is egy újabb „jobb életet” ígérő gondolatmenet. Ez egy megállás. Egy reggeli csésze kávé mellett megszülető felismerés arról, hogyan válhatunk észrevétlenül olyanná, akiké soha nem szerettünk volna. Betegségről, családról, örökölt mintákról és arról a fájdalmas, mégis felszabadító pillanatról szól, amikor az ember először meri kimondani: változnom kell magamért és azokért, akiket szeretek.

Valahogy mindig is szerettem reggelente az ablakban meginni a frissen lefőtt kávémat. Van abban valami varázslatos, mikor az ember csak áll, meghúzza magát a világ mögött, a kezei között szorongatja a kedvenc bögréjét, miközben azt figyeli, ahogy a város lassú ébredése pillanatok alatt zaklatott rohanásba csap át. Ahogy kortyolom az ébresztő forró italt, arra gondolok, hogy a kávé gőzének melegése bennem lüktet majd tovább a nap során, mert ugye mindennek megvan az élete, értelme és célja. Néha egy csésze kávé ébreszt fel bennünket. Máskor meg egy csípős megjegyzés, váratlan mondat, egy illékony pillanat, amitől hirtelen tisztábban látunk.

Mindenki másképp él és gondolkodik az életről. Másképp a csöndről, a rohanásról, a türelemről. És sajnos gyakran másképp az indokolatlan idegességről is. Van, aki a kávéját szürcsöli mély nyugalomban, és van, aki már hajnalban feszül, listákat ír fejben, késik, siet, türelmetlen.

Számomra a kávézás igazi fénypontja az, amikor a téli sötétben a saját gondolataim társaságában fogyaszthatom el. Ezek a percek sokáig menedéket jelentettek. A pillanatnyi jóérzést azonban gyakran kizökkenette a lakásba beszűrődő zajok sokasága. Hol egy türelmetlen dudálás lopott el belőlem valamit, hol sietős léptek visszhangja szivárgott be a csendembe. A világ újra és újra emlékeztetett rá, hogy nincs idő, nincs megállás.

Ma már rutinos kávézó-gondolkodó vagyok. És ezt már nem hagyom. Már mint azt, hogy bármi megzavarjon, kizökkentsen abból a kis belső világból, amit felépítettem magam köré. Tudatosan igyekszem blokkolni a rohanást, pláne mióta beláttam: a saját lelkiállapotomért csakis én vagyok a felelős. Nem a zaj, a körülmények vagy mások.

Pedig nem volt ez mindig így.

Volt egy időszak az életemben, amikor egyik órában idegesen és nyűgösen, a másokban hisztisen és ki-

számíthatatlanul válaszoltam a családombnak. Ilyenkor még a szemeim is furcsa szikrákat vetettek – erről nekem fogalmam sem volt –, de akik velem szemben álltak, pontosan tudták, mit jelentenek ezek a pillantások. Megégettem mindenkit, aki túl közel merészkedett.

Ha belegondolok, egészen apró, jelentéktelen dolgokon bosszankodtam. Elpakolatlan ruhákon, amelyek a kanapén heverték, máskor a rendetlenségen, ami napközben beköltözött a gyerekszoba ágya elé. Gyakorlatilag mindenem fel tudtam magam húzni, ami szem előtt volt, akár a munkán, a szomszéd odakozmált krumplipaprikásának szagán, sőt még a hétköznapi fárasztó ismétlődés is.

Tisztában voltam vele, hogy nem viselkedem helyesen, mégsem tettem ellene igazán. Vagy ha mégis, az többnyire annyiból állt, hogy magamnak felmentést adtam, mondván, nehéz időszakon megyek keresztül, megvisel a hormonkezelés, a betegség, a rák. És ezek mind igazak voltak – de nem voltak mentségek.

Aztán egy este minden megváltozott.

Éppen lecsillapodtam, pihenni készültem, amikor a nagyfiam odakuporodott mellém. A hangja halk volt, mintha attól félne, hogy a szavak is fájhatnak.

– Apa ma szomorú volt – suttogetta. – Azt mondta nekünk, hogy mindent megtenne, akár a világot is felforgatná, csak hogy te jól legyél. Hogy elégedett legyél azzal, amid van. És hogy ne légy folyton dühös és mérges mindenre! – erre megfogta a kezem, megpuszilta az arcom.

– Mindannyian szeretünk. Hogyan segíthetünk? – kérdezte, miközben a hangja elcsuklott.

A sötétben nem láthatta, hogy a szemeim megteltek könnyel, a testem kiverte a víz. Abban a pillanatban értettem meg, hogy nem figyelek eléggé – sem magamra, sem rájuk, de még a belső hangomra sem. És talán nem is vagyok olyan erős és pozitív, kiegyensúlyozott, mint hittem vagy hangoztatom. Most biztosan nem!

Rájöttem, hogy az igazi ellenségem nem maga a betegség, hanem valami más, egy régen és mélyen belém ivódott minta, egy anyai örökség, amit akaratlanul is magamban hordozok.

Pontosan azt a viselkedést mutattam kifelé, azt adtam akkoriban tovább a szeretteimnek, amit gyerekként – sőt egész életemben – elutasítottam és tiszta szívből gyűlöltem. Akkor értettem meg igazán, hogy pontosan azzá váltam, aki soha nem akartam lenni. Olyanná, mint az anyám.

Nem tudom pontosan, mi hozta a felszínre mindezt. Talán a betegség miatti ösztönös düh, az is lehet, a testem kimerültsége, vagy egyszerűen maga az élet, de egy felgyülemlt lavinát zúdítottam rájuk. És ez a lavina nemcsak az én napjaimat temette maga alá, hanem az övéiket is, sokszor az örömet és az életkedvet is.

Kisírtam magam. Majd egész éjszaka azon gondolkodtam, hogy eljött az ideje: azokat a pozitív gondolatokat és felismeréseket használjam, amelyeket a jó pillanatokban olyan könnyen előveszek. Meg kellett tanulnom kontrollálni azt, amit a hormonkezelés és a félelem bennem elindít, és ugyan-

akkor meg kellett tanulnom uralkodni az örökségemen.

Mostanában, amikor az ablaküveg mögül figyelem a világot, gyakran visszatér bennem néhány kérdés: vajon mennyi mindent veszítünk el a sietségben és az idegességben? Az örökölt minták és a közösségi média diktálta tempó közepette mit nem látunk meg? Manapság hányszor fordít ember embernek hátat úgy, hogy kilép az ajtón, millió apró örömet maga mögött hagyva – vagy akár egy kapcsolatot, házasságot?

Nem lenne-e érdemes néha megállni? A képernyőt félretenni és igaz önmagunkat megkeresni?

Sokak asztalára minden évben oda kerül az újévi fogadalom is az ünnepi ételek mellé.

Bevallom, én nem hiszek a hangzatos fogadalmakban. Abban viszont igen, hogy az ember egy ponton felelősséget vállal azért, amit továbbad. A szavaiért, a hangjáért, a reakcióiért. Azért, hogy milyen lenyomatot hagy maga után azokban, akiket a legjobban szeret.

Én ezt tanulom. Nem tökéletesen, nem mindig következetesen, de egyre tudatosabban. Figyelem magam, mikor szólal meg bennem a régi hang, mikor venné át a helyét egy megszokás, amit már nem akarok továbbvinni. Ilyenkor megállok. Lélegzem. Választok.

Gyakran gondolok az *Angyalmorzsa*-ra. Egy nagyváradi közösségre, amely daganatos betegeket, hozzátartozókat és győzteseket fog össze. Sokan kérdezték már meg tőlem, mit jelentenek a személyes találkozók. A válaszom az volt: kapaszkodót, csendes megértést. Aztán rájöttem, hogy itt a másik lényeg az, hogy nincsenek

felesleges kérdések és jótanácsok. Itt egyszerűen az emberek csak jelen vannak. A tér megtelik valamivel, amit nehéz szavakba önteni. Nem a fájdalom uralkodik, pedig mindannyian ismerjük. Inkább egy különös, meleg figyelem mutatkozik meg, melyben nem kell erősnek látszani. Nincsenek fontos tárgyak, nincs verseny, nincs benne a levegőben a kérdés: „kinek hol tart az élete”. Csak arcok vannak, lelkek, történetek és az a csendes összetartozás, amelyben az ember végre levegőhöz jut.

Az *Angyalmorzsa*-ban újra és újra megtapasztalom, milyen az, amikor az élet visszaveszi a helyét a félelem és gondok fölött, és rávilágít arra, hogy merjük vállalni önmagunkat. Itt a szeretet nem hangos, nem látványos, csak ott van – tisztán, magától értetődően. Ezek az alkalmak mindig emlékeztetnek arra, hogy a legnagyobb értékek nem különlegesek, csak őszinték. És hogy a gyógyulás néha nem a testben kezdődik, hanem abban, hogy nem vagyunk egyedül, és meglátjuk, miben kell változzunk.

A felismerések sokszor halkán érkeznek, egy közösségben, egy tekintetben, egy megosztott történetben, egy gyöngéd mondatban. Elég hozzá megállni, befelé figyelni és elhinni, hogy többek vagyunk annál, amit a rohanó mindennapokban mutatni tudunk. Hogy van bennünk erő, bölcsesség és teljesség – még akkor is, amikor épp nem érezzük.

Azt szeretném, ha ez az év olyan lenne, amelyben merünk jelen lenni egymás életében. Leülni egy csésze kávé mellé, figyelni, hallgatni, beszélgetni. Olyan év, amelyben megtanulunk önzetlenül cselekedni, lelassulni,

félelem nélkül felismerni és finoman, de határozottan határokat húzni önmagunkban. Amelyben könyvet vesszünk a kezünkbe a telefon helyett, és lassan, türelemmel levetkőzzük azokat a megszokásokat és örökölt mintákat,

amelyek hosszú időn át észrevétlenül belénk ivódtak, és hasztalanok.

Hiszem, hogy elég egy csendes döntés, hogy ki tudjon bárki lépni abból az árnyékból, amelyben eddig meghúzta magát.

NÉVJEGY

BÍRÓ ÉVA (Nagyvárad, 1979) a kilencvenes években kezdte pályafutását rádiós szerkesztőként-műsorvezetőként, majd a televíziózásban is jelentős tapasztalatot szerzett, később ismét visszatért a rádiózás világába. Néhány éve daganatos megbetegedése miatt háttérbe szorult médiatevékenysége, ugyanakkor azóta elkötelezett bloggerként van jelen a közösségi oldalain. 2025-ben megalapította az *Angyalmorzsza* nevű, daganatos betegeket és hozzátartozóikat támogató nagyváradi közösségi csoportot.

Jónás Péter: *Árnyék-zsilip II.*

Szőke Barbara: Üvegszív

Csontos Márta

Nagy totálban

A végén azt hiszed, minden leszel,
valami istenközeli lény alteregója,
egy fényszülötte álmkép, aki
talán már nem is tudja, ő volt
az Ember... bukdácsolsz majd
maglazult lépcsőfokokon, mégis
mindig csak lejtmenetben leszel,
nem kísér vándor az utolsó randevúra,
nem lesz már benned semmi
valóságos... igazából már lenni
sem akarsz igazán...
beletörődve rozsdálsz majd
az égi roncstelepen,
s egyedül csak az nyugtat meg,
hogy lentről nem látszik
jól a végeredmény, letisztítható
szennyeződés maradsz az égi blendén,
ott maradsz egy sorszámozatlan
oldalon, elalszik benned a folytatás igénye.
visszaöklendez a sötét az almafa alá,
ott kuporogsz majd hontalan...
zárójelbe tesz az idő, egyenleted
megbonthatatlan...
így már nem emlékezhetsz arra,
hogy mégsem lettél halhatatlan.

Emlékezetketrec

Tolvaj gondolatok fogságában
sínylődsz nap mint nap,
lopsz magadnak mennyországot,
a csillag-öbölből elkötöd a béke szigetét,
mert kell neked a kárpótlás, kell
minden sérelemért, kell, hogy végre
mindenütt Isten töltsé be a teret.

Benned a múlt úgy néz ki, mint
szárítókötélről leesett ruha, gyűrött
és piszkos, szövetébe beszivárgott
a kétségbeesés; a sebek begyógyultak,
a szenvedés maradt...
s most úgy dobál a szél, mint egy
leértékelt, kidobott múzeumi relikviát,
melyből az érték már rég elvesztette
önmagát...

Megszárítottad sok éves traumák
könnyeit, a szövetbe behímezted
saját teremtményedet: a Félelmet,
s már csak a könyörületes vég
szépsége éltet...

Leeresztett redőny mögött van a
csatatered, gyűjtöd a homályból
kitüremkedő valóság darabkáit,
fényugarakat telepítesz árnyék-erdőben,
s alteregód kiskamaszos ölelésében
naponta összerakod magad.

Gyertyád aurájában magad vagy
az élő Csend, kiáltás fehér zajban.
Füledben dobol a *lenni vagy nem lenni*
tanácstalansága; perceid és másodperceid
romlott keveréke vastagodik,
s arcod térképén sokasodnak
a megroggyant domborulatok.

Helycsere

Minden éjjel átlépsz egy kapun,
tévelyegsz úttalan utakon,
vasúti sínek gerincét tördeled,
lecsúszol sáros domboldalakon,
fagyos szelek rágják az arcodat
nem találsz szélárnyéket,
kalodába zár a nagyhatalmú Éjszaka,
gyertyakanócod nem kap lángra.
Végül kenyeredet sárba dobod,
átlépsz a túloldalra, mint Inge
egy Andersen mesében.
Naplementében keresed a védelmet,
de nincsenek irányok, csak nyomok,
csak iránytévesztés van, lepedődet
vad álmok gyúrték össze, s most végre
átvágod az ébredés célszalagját...
készen állsz a Bejárat meghódítására.

NÉVJEGY

CSONTOS MÁRTA (1951, Győr) költő, tanár, irodalomtörténész, a *Magyar Múza* folyóirat olvasószerkesztője. Verseket, aforizmákat, tanulmányokat, kritikákat ír. Huszadik kötete *Intézményesített lélek* címmel jelent meg a tavalyi könyvhétre.

Kocsis Csaba

Hónapsoroló

Januárban
Hegyre másztam,
Februárban
Jól megfáztam.
Márciusban
Jártam-keltem,
Áprilisban
Epret vettem.
Hej, májusban
Álmodtunk,
Júniusban
Hegedültem,
Júliusban
Sátrat kaptam,
Augusztusban
Abban laktam.
Szeptemberben
Szüreteltem,
Októberben
Feleseltem,
Novemberben
Mégfakultam,
Decemberben
Elaludtam.

***

Januárban
Tűzött a nap,
Februárban
Nyaraltam.
Márciusban
Ért a búza,
Áprilisban
Arattam.

Hej, májusban
Jeget fogtam,
Júniusban
Zúzmarát,
Júliusban
Kesztyűt húztam,
Augusztusban
Maskarát.
Szeptemberben
Gólyák jöttek,
Októberben
Hóvirág.
Novemberben
Keseregtem,

Decemberben
El sem hittem:
Helyére állt a világ.

Mindig úton

Percről percre
Pécelről Pencre
Óráról órára
Óvállról Ócsára
Napról napra
Novajról Nadapra
Hónapról Hónapra
Hottáról Haralyra
Évről évre
Érdről Écsre
Januártól decemberig
meg sem állok Devecserig!

Semmi se vagyok

nem vagyok olyan jó
mint amilyennek
az úr teremtett
érezem nehezebb

gőgösnek lennem
alázat büszkeség
melyik a jobb
az igazság az, hogy
semmi se vagyok
ami jó bennem,
az az Istené
a göncöl rúdja
a kezemben
magával ránt
az égi szekér
de mikor kérsz
nem arra gondolok
mit adhatnék
hanem arra
mit nem tudok
adni neked
mit kellene
még nekem
megosztani veled
gomolyát, kenyeret
jászolban született
álmatlan esteket

I Drosnyik István: *Repülnék, ha hagynának*

Otthon

Kovács R. Andrea

IRODALOM

Dolgozom. És amikor dolgozom, zenét hallgatok. A fantasyhez etnót és folkrockot, a sci-fihez ambient-t, a romantikushoz blues-t és heavy metált. Most épp krimit szerkesztek, és a krimihez techno dukál. Meg trance és dancefloor. Szorgalmasan kopogok a billentyűzeten, formálom a szöveget, megjegyzésbuborékokat írok, igeidőket egyeztetek, a szétcsúszó fókuszot próbálom megragadni. A félliteres bögrémben meleg a tea, a teában lágy és édes a méz. Belekortyolok, eldöntöm, hogy a szana meg szét ugráló nézőpontokat a végére hagyom... aztán a jelenem felszívódik a múltamban, és szilánkokra török. A zene egyetlen pillanat alatt helyez át térben és időben.

Hazafelé igyekszem a hatalmas ke-rekek súlya alatt sebesre tört aszfaltúton; a lovasszekerek és traktorok földet is hordtak rá. A novemberi esőben szétázott göröngyök ritmusra cuppannak talpam alatt. MP3-lejátszóról Gigi D'Agostino dübörög a fülemben. A The Riddle ütemére lépkedek.

Az égen ólomhasú felhők vonulnak tekintélyes lassúsággal, elázott kabátom gallérja jég hidegen feszül sebzett nyakamnak. Mélyen beszívom a levegőt. Órák óta először vagyok rá képes. Füstszagot hoz az alkonyat szele, kutyák ugatnak, amerre elhaladok. Csúsz villanykörte kel életre egy

verandán, függöny lebben az ablakban. Kezem ökölbe zsibbad. Haladok tovább az úttest közepén. Hadd lássa csak mindenki. Holnapra amúgy is velem lesz tele a falu. Nincs veszténivalóm. Már nincs.

A kanyarban lerontott tetejű ház áll. Valaha laktak is benne. A falubeliek úgy mondják, az öregek. A fiataloknak nem kell se a ház, se a föld. A földet bérbe szántatják, mert ha kihajt a parlagfű, nagy lesz a büntetés. De a ház... a házról leverették a betonkoszorút, hogy senki se tudjon beköltözni. Eladni nem tudják az örökösök, beköltözni nem akarnak... az isten háta mögé, a pusztá közepére, a lassan sivataggá sorvadó Homokhátság nyári aszályok sújtotta dűlőire. Az elhagyott, koronájától megfosztott ház méltóságteljes magánya szíven üt. Mulandóságában is állandóbb, mint a házasságom, és valóságosabb, mint a biztonságomba vetett hitem. Itt áll majd' egy évszázada, és itt lesz, míg az utolsó tégláig szét nem lopják.

Farzsebem felé mozdul kezem. A pakli cigit keresem, hogy keserűvel üssem el a sósat. Kirántom, leesik, érte hajolok, mielőtt a sáros víz eláztatná. Próbálom felnyitni a cigisdoboz tetejét, de jeges a kezem. Jég ég minden porcikámban. Küszködöm. Az öngyújtó apró lángját elfújja a szél harmadszorra is. Isten, ha mástól nem

is, önmagamtól próbál megóvni, de az ördög mindig velem van; negyedjére felparázslík a cigaretta vége. Mohón szívom, gyors slukkok egymás után. Megindulok újra. Taposom az aszfaltmorzsás, vékony sarat, átnedvesedett zoknimban dideregnek a lábujjaim, a kavicsokra pengét fagyaszt a hideg. Még húsz perc, mire hazaérek, csak addig kell kibírnom.

Vizes a hajam, az arcom, a kezem. A papír gyorsan elázik; az eső kivégzi a staubot, elveszi tőlem, megfoszt a kaspaszkodómtól. Az elázott cigarettától bűdös a kezem, és gyűlölöm minden pillanatát annak, ahogy a következő szálért nyúlok, de ez tart most életben. Gépies, fegyelmezett mozdulatok. A rituálé. Meggyújt, leszív, benntart, kifúj, ismétel. Ennek van kerete, ennek van jelene, ennek van értelme, ez teszi egyik lábam a másik elé, ez juttat a következő kanyarig. A kanyarig, ahonnan már látom a házunkat.

A mi házunk a főutcán áll. Épp azon a sarkon, ahol évtizedek alatt lassan összenőtt a két kistelepülés. Mindössze egyetlen főutca, néhány görbe mellékutca és alig párszáz lélek, de van óvoda, iskola és orvosi rendelő. Közösségi ház, két kisbolt és három kocsmá. Az egyikben dolgozom.

Dolgoztam.

Azt se tudom, van-e még munkám.

Nem ide születtem, és nem is maradok soká. Érzem. Tudom. Épp most fordul velem a világ, pont akkorát, hogy kizuhanjak belőle és széttörjek, mint egy legótorony. Az ezredforduló ismeretlen fogalom itt, ahol a nő dolga férjet és családot vezetni – bölcsőtől bölcsőig, sírtól sírig. Ahol az elvált nő a vágy és sértett bosszú használati tárgya, szabad préda az örök vadászidény-

ben. Ahol a közösség csupán egyetlen mantrát ismer: minek ment oda.

Csillapodik az eső, ez a staub már kitart végig, és én is célegyenesbe kerülök. Már csak pár ház, és hazaérek. A kapuban ujjaimmal szedem rendbe nedves, csapzott hajam, kabátom összegombolom tépett ingem felett. Ronccsá tett önmagam azzá az anyává kényszerítem, akit odabent három kisfiú vár.

Hálás vagyok az esőért. Nem kell sokáig magyarázkodnom, amikor belépek az ajtón. Anyu elázott. El is csúszott. És még a cipője is beleragadt a sárba.

Nedves, hideg arcomat puha puszlik borítják, nevetés és csacsogás emeli ki lelkem a sárból. Édesanyám sántikál elém, elregéli, hogyan telt a délután, majd veszi kosarát, kabátját. Nem kérdez, nem firtat, nem akarja tudni.

Nem akarom, hogy tudni akarja.

A zene egyetlen pillanat alatt helyez át térben és időben.

Johnny Cash bűg a hat húr felett. Ugrott a lejátsszólista. Munkával próbálom eltávolítani a bénító emlékbetörést, sikertelenül. Kezem remeg a billentyűzeten, melléütök megint és megint. A gyomromban jeges kővé zsugorodott annak a napnak az emléke. Húsz éve elszívott cigaretta keseredik a nyelvemre, torkomat marja a múlt.

Mint egy végszóra zörren a zár, boldogságom fénye élénk szóval érkezik, villanyt kapcsol az előszobában. Eltolom magamtól a munkát, törekeny lepkeszárnyon repülök felé a sötét nappalin át. Fáradt, de szeme sarkában húzódó ráncaiból rám ragyog a mosolya. És csak mondja és mondja, és tele a szíve, és ahogy kiömlik belőle az a sok szó, csak nézem. Nézem, ahogy

mozog a szája, hallom, amit mond, de nem az számít, hanem az, ahogy mondja. A melegsége, a torkában megbúvó csendes, magabiztos nevetése. Az, ahogy épp hazaér hozzám, és én beengedem. Megtelik a szívem vele.

Kiolvad belőlem a zsibbadtság. A fájdalom visszasiul a múltba, ahol a helye van. Boldogságom két karja a menedék, ölelése a gyógyír, léte a jelenem, ereje a lényegem.

Otthonná épülünk egymásban.

NÉVJEGY

KOVÁCS R. ANDREA (1974, Budapest) író, szövegíró, Nagyváradon él. Ápolónőnek tanult, többszörös pályaelhagyó. 2008-ban kezdte lejegyezni saját történeteit. Sokat és sokfélét ír, két horror témájú novellája a 2011-ben megjelent *Pillantás a pokolba* című antológiában olvasható, az egyik a kötet címadója.

Damó István: *Trófea*

B. Mihály Csilla

Torz mosoly

Itt nincs helyük kivénhedett Igéknek,
ma úgy eszünk, hogy semmit nem vetünk,
az álmok itt az ablakon kilépnek,
s gyakorta már pofonra jár kezünk.

Kis semmi vágyak part felé sodornak,
s mi hetyke arccal nézünk szerteszét,
mint óceánon könnyűtestű csónak,
úgy szeljük át e kornak szegletét.

Mi nem teremtünk új magyar csodákat,
mert még a lelkünk sebzett és beteg,
hisz Isten is csak undorral dobálgat,
mint játékát egy duzzogó gyerek.

Mi itt nem értjük s érzük fel magunkat:
ki élni gyáva, halni túl komoly;
de luftballon-világunk hogyha pukkan,
csak ránk ne fagyjon majd a torz mosoly.

Esteledés

Ahogy leszállt az este kékje,
szelíden ringva jobbra, balra,
hozzánk, kettőnköz is betérve
a kerti lombot felkavarta.

Jött, mint ki tudja, érte nyílnak
szép csendek itt, s mint bús apostol,
ki ég felé tekintget és csak
síró madárrajokra gondol,

megállt a házunk ajtajában,
az arca mélyült, elsötétült,
magányainkkal összezártan
rezgett az éter és köré hűlt.

Kit éhe űz

Miféle lendület, miféle tűz
dörömböl itt, a lélek ajtaján?
Akárha volnék, mint kit éhe űz,
s világok őrző fényét tartanám.

A láthatatlan útjain talál
megannyi titkos, égi sejtelem.
S a szívem? Ó, veszett aranyakál,
és nincs hová előled rejtenem.

De nézd e versnek főütőerét,
az álmom, mint az alvadt vérdarab
tapadt falára, és a pörge lét
könnyed mosollyal árnyakat farag.

A halkuló hiányok éjjelén,
ha majd kihülne még parázs hitem,
s ha nem keresnél, hűtlenem, remény,
nem tudnék már magamnak fájni sem.

Kevéske

Szitál a fény gubbadt tanyákon,
de még a szél fagyosra kékít,
nagy téli éj után az álom
simítja borzos tollpihéit.

A gémeskút halálra váltan
mereszi ég felé az ujját,
sóhaj remeg csalóka vágyban,
és lelken zörögve fúj át.
Röppenni kész parányi lázak
hullnak mohón a szív sebére,

kifosztják, tépik, mélyre vájnak,
kevéske emberit remélve.

Macskavers

Mint lány fuvallat, friss erő,
halandók titkát ismerő,
szívem szobáján átoson,
henyél a napfény-vánkoson,

és perzselő tekintetén
pulzál a büszkeség, erény,
nyugodtság, s fürkész ösztöne;
tipródom: angyal, ördög-e?

Rájöttem nemrég, hogy heveny
dorombolása gyógyszerem,
bundája ébenen s puhán
fénylik a béke ritmusán.

B. MIHÁLY CSILLA 1977-ben született Szatmárnémetiben, a kolozsvári BBTE vallás–néprajz szakán végzett. Budapesten dolgozik tördelő-grafikusként és korrektorként, illetve szerkesztőként egy internetes irodalmi portálnál. Versei nyomtatott folyóiratokban, antológiákban jelentek meg. 2016-ban a Magyar Művészeti Akadémia díjazottja lett. Lapunkban, a *Várad* folyóiratban is rendszeresen közöl verseket. Első önálló verseskötete: *Versek, égi pásztorok* (2024).

Vörös András: Szigetvári éjszakák

Hogy el ne tévedjünk

Sztaskó Richard

IRODALOM

(egy)

Különbén teljesen mindegy, mit gondolkodok, mert te úgyis jobban tudod, nekem pedig már az elején elmegy a kedvem a folytatástól, elegendem lesz az ébrenlétből, a percek közti vánszorgásból — és hiába tudom, hogy *ezerszer átmintáz az álom*, folyton várnom kell rá, de minek is tagadjam — *omló igék alá félsz nem temet*, igyekszem olyannak mutatni magam, amilyen soha nem leszek, szép csöndben próbálkozom, erről szól minden, ez vagyok — a kudarctól félek, kár szépíteni ezen, és csupán megszállottság, amivel vallom, hiszem, állítom, nemcsak nekem, hanem neked is fáj, ahogyan felém hajítod *magasfeszültségű szavad*, ami eltalál és kettéhasít — szánalmas, de nincs mit tenni, ezer és ezer darabra hullok, mint a földhöz vágott pohár, hogy aztán valami végtelenül magányos pillanatban, a hajnali fények szenvedésében újra összerakjam magam, remélve, a végeredmény ezegyszer jobb lesz —

(kettő)

Mondatról mondatra igyekszem eljutni hozzád, de még mindig nem tudom, hogyan kellene a hasadt tükrök előtt megállni, és magamat végérvényesen megvallani, csak annyit kérhetek, tőled és a mindenségtől, *bocsássátok meg, hogy hamisan (v)él-*

tem — nekem esélyem se volt mások vállára helyezni a terheimet, persze hazudhatnék, a körülmények áldozata vagyok, egy árva jelenés, jelentsen ez bármit is, de ha jobban belegondolunk, semmiről se tehetek — a lehetőségeimhez mérten minden múltó perccel *átvirradok bíborló hajnalokba*, és halkán vágtázom ólomsúlyokkal a lábaimon — de majd, ha megérkezem, és végre találkozunk a keresztút mellett, ott, ahol a szívdobbanás elhalikul, és a szellő apró örvényeket kavart avarból és porból, köszönettel veszem egyetlen üdvözlésed, ahogyan halkán, mosolyra húzott ajkaiddal suttogod feloldozásom édes titkát — hajtsd le fejed, nyugodj meg, nincs veszítenivalója annak, *aki a tapsrendet be-tartja* —

(három)

Nem akarom, mégis minden pillanatban szembesülnöm kell azzal, hogy *visszatörténik bennem az idő*, mint ha egy elhasznált, kinyúlt Möbius-szalagon botladozva igyekeznék eljutni céloom felé, ami talán még nem is létezik — minek ámítsam magam, az évek telnek-múlnak, egyik homokszem pereg le a másik után, mintha mindennek még lenne értelme, és akárhogy is próbálkozol, *magamtól megóvni te sem tudsz kedves*, hiába is igyekszel az egyik pillanatban magadtól ellökni, a

következőben pedig úgy ölelni, mintha nem lenne holnap ebben a lázas rohanásban — ezen a fénylő életösvényen, még ha neked egészen más terveid is vannak, én egészen bizonyos vagyok abban, hogy veled haladok, ameddig haza nem szólítanak, amíg az ég ránk nem borul — és az, amit bizonytalanságnak érzel, párafolt az ablakon, ami-re rárajzolhatunk valami kedveset, és amit egy mozdulattal letörölhetünk, mert bár *utamat hiányoddal mérik*, én mégis melletted vagyok, melletted leszek, csak nyújtsd felém kezéd, hogy el ne tévedjünk ezen az egyetlen, valódi úton —

(négy)

Bárcsak napsütötte szikla lennél, amire a megérkezés csöndjében ráhajthatnám a fejemet — a fáradtság árnyéka előbb-utóbb utolér, az újjászületés örök körforgása ez, azt hiszem, egyre inkább igazzá lesz, hogy *már befele lombosodunk*, de ez nem lehet akadály — az ujjaknak sem parancsolhatsz, vándorolnak a zongora billentyűin fel és le, teljesen mindegy, fekete vagy fehér, valami ismeretlen következetességgel, dallamról dallamra, egy örök mantrát billentve, a lelkem már csak ilyen, minek tagadjam, *varasodik, fekélyt nyiladzik* — azt

Károly Sándor Áron: *Port Aventura III*.

hiszem, ha elolvasnád az apróbetűs részt a GYIK-kel együtt, kevésbé lennél megbotránkozva mindazon, amit láttatni engedek magamból, hiszen ahhoz, hogy eljőjön a megvilágosodás, a virradat, sötétnek kell lennie, ebben azért egyetértünk, úgy igazán, azt hiszem, kár tagadni, *túl jól sikeredett selejteks vagyunk*, a semmiben lebegő hamvak és vágyak keveréke —

(öt)

— *és még díszes keret sem glóriáz — hol az ég merő encián — félelmünk szirmait ráncsukták, önmagunk húsevő virágai vagyunk, a kikelet legszebb csodái —*

(hat)

Itt mindig minden ugyanaz, az örök nyugalom hazugsága, víz, part, fák, kövek, sziklák, ágak, gallyak, levelek, hangyák, darazsak, madarak, cseppek, csöppek, de most értettem csak meg, *hosszú sóhaj volt a tél*, és a körülöttünk terpeszkedő tavasz az újjászületés illúzióját sercegi, ne hagyj magad — olyanokká leszünk majd, mint a folyóparti szellő, szemközti hangokat ölelve fogunk egymásra kacagni, és észre sem vesszük, világunk szüntelen varjúkárogás, hozzá külön vád a visszhangzó kutyaugatás — *torkom ragad, szívem szorít*, pedig csak annyi kellene, hogy azt mondd, itt vagyok, mert itt kell lennem veled, s ott nem leszek, ahol nem akarsz, hogy legyek nélküled — és most itt ülünk, és illanó vízpermet hull a bőrre, mintha könnyek lennének, éget és viszket, kitárt szárnyainkat hunyorgó napon szárítjuk, röpülésre készen, csak még azt nem tudjuk, merre is induljunk keresni lelkünk határait *csenddé-fakult hangdísztetek között —*

(hét)

Aztán majd úgyis az lesz, ami ilyenkor lenni szokott, egy kristálykék csillagokkal telepettyezett éjszakán az életünk eggyé lesz az óralap kergetőző mutatóival, az egymáshoz közeledést felváltja az egymástól távolodás — csak *búvunk dideregve egymásba*, takarónk az egy kéz tapsának zajtalansága — ez a *testté öltözött testtelenség* lesz lázas örökségünk, de mire megyünk mindezzel, ha a végtelennek tetsző várakozás után sorra kerülünk, és számot kell adnunk mindarról, ami volt — megmosolyogtató, ahogy dérlepte álmainkat a tudat lyukas zsebeibe próbálsz gyömszölni — csak azért, hogy az eljövendő ismeretlen súlya ne roppantson össze bennünket — pergő szikrákat lobbant lángra *köröttem ez az alélt hallgatás —*

(nyolc)

Légy hozzám kegyes, hatalmas, tűzhasadékban égő semmi, gondold rám irgalommal, és add meg nekem a fényesség ígérését — *harangot hozzá fordított tulipánt*, hogy hallhassam az egymást metsző percek keserédes ütemét — néma ajkaimmal suttogom, bocsásd meg vétkeimet, hiszen teljes szívemből bánom minden bűnömet, mert azokkal megbántottalak — *csókunkban kicsapódnak a csillagok*, erősen kapaszkodom a szavaimba, ez az egyetlen bizonyosság — sóhajok között botladozom, nincs más menedékem — fogadom, hogy a jóra törekszem, a bűnt és a bűnre vezető alkalmat legjobb tudásom szerint elkerülöm — az örök kárhózzattól való rettegés tükröt tart élelem, nincs mit tenni, figyelem azt a sápadt arcot, és halkuló szívdobbanásaim

ütemére *magamat ismét elhalasz-
tom* –

(kilenc)

Űzött vad, kit a kétségbeesés hajt,
szüntelen könyörgöm hozzád, *ne vess
szívárványt a fejem fölé* – rozsdafol-
tos álmainkért melyikünk vállal fele-
lősséget, ki fogja őket visszaváltani, s
ha netán lejár a szavatosságuk, mihez
kezdünk majd velük, hol lehet majd az
újrahasznosítás reményében laposra
taposni őket – lehuny *szemem mögött
sok furcsa zátony*, éjszakánként a vágy
hajója fönnakad és léket kap, és ment-
hetetlen süllyedni kezd a mélybe, mint
egy széthulló akkord, a hullámok mo-
rajlása ismertelen nyelvek visszhang-
zó zűrzavarát hozza felém – a hangok
kavalkádja lassú gyászzene, tajtékzó
rekviem, nincs esély viasszal betapaszt-
tani füleim, nincs elrejtőzés az igazság
elől – önmagát szüntelen újraterem-
tő, kezdetet a véggel együtt harsányan
kikacagó hiányod felperzselt földeket
hagy maga után, életterem jajszóval
borított tarló, volt-van és nem-lesz
keveréke, az üresség maga, nincs esé-
lyem, *csontlovon kódorog magányom* –

(tíz)

Minden reggel úgy ébredek, hogy
ezúttal minden másképp lesz, de tény-
leg másképp, alig eszmélek a világra,
már próbálom magam meggyőzni,
hogy igen, ebben a mostban, ebben
a kimerevített pillanatban, egészen
másképp lesz, ezt az új kezdetet halo-
vány reményekkel kikönnyítem, hogy
a folytatás biztatóbb legyen, hiszen
úgyis *sárral kever az idő el*, a végső
semmi része a mindenség, ez már
régés régen elrendeltetett – *minden
mozdulat kicserél*, mennem kell, csak
ez maradt, ez az egyetlen, amit szé-
gyenkezés nélkül fel tudok mutatni
– nem várom és nem is vágyom, nem
akarom és nem is remélem, és hidd el,
fogalmam sincs, mihez kezdek majd
magammal és a pillanattal, amikor
minden tiltakozásom ellenére reám
terül a visszavonhatatlan sötétség,
a nagy beteljesülés az utazás végén,
amikor zsibbadni kezd a fény, mint
a pislákoló üresség, és *elalkonyodik
bennem ragyogásod* –

(A kurzívval szedett részek
Veress Gerzson szövegei.)

I Drosnyik István: *A székek szárnyalása*

Fried Noémi Lujza

Újévi vers

Íze a kenyérnek, a sónak,
Íze az eljövendő jónak,
A csókok íze még a számon,
És minden bűnöd megbocsátom
Míg él a Földön igaz ember
Megverve hittel, szerelemmel,
Hol van még szó, és nemcsak szólam,
Hol tiszta szándék, nemcsak szó van.
Hol megméretik még az ember
Nem szóval, szándékkal, de tettel;
Hol mikor tél jön, tüzet raknak,
Ahol már nem kérnek, csak adnak,
Honnan a vándor útnak indul,
Hiten, hitetlenségen is túl,
Hol az éhezők enni kapnak,
Hol mindig nyitva áll egy ablak,
Ahová érkezik a vándor,
Ki továbbindult hét határról,
Hol megtart minket még a hűség,
Ahol nincs más, csak egyszerűség,
Hol nem billen ki már a mérleg,
Ott mindent hitelesen mérnek...
Íze az eljövendő jónak
Íze a kenyérnek a sónak...

A közös alkotás, közös lét színtere

Kapos ART 35 – jubileumi kiállítás a nagyváradai várban

Tóth Hajnal

KRÓNIKA

A magyarországi Kapos ART Képző- és Iparművészeti Egyesület megalakulásának 35. évfordulóját ünnepelte 2025-ben. Az egyesület kezdettől fogva hangsúlyt helyez a határon túli kapcsolatokra, a nemzetközi együttműködésekre. Eseményeik, alkotótáboraik, kiállításai, katalógusai mindig magas színvonalat, igényességet jelentenek. Tevékenységük szerteágazó. Az egyesület Nagyváradon is megünnepelte 35. születésnapját, természetesen nem mással, mint egy rangos kiállítással, amelyet a várban lévő Nagyváradai Városi Múzeumban nyitottak meg november 6-án. A tárlatot január 15-ig lehetett látogatni.

A váradi vernisszázsra eljött Magyarországról Vörös András festőművész, grafikus, a Kapos ART Képző- és Iparművészeti Egyesület elnöke, valamint Halmos Klára grafikusművész, az egyesület titkára. Megnyitó beszédet mondott Cornel Abrudan, a Körösvidéki Múzeum képzőművészeti részlegének vezetője. Az ünnepi eseményen Réthi Gáll Brigitta játszott elektronikus zongorán.

A jubileumi kiállítás sokféle műfajt, hagyományos, valamint új technikákkal készült kompozíciókat és médiumokat vonultatott fel: egyedi és sokszorosított grafikákat (rézkarc, akvatinta, linómetszet, szitanyomat), festményeket, kisplasztikákat, üvegből, fémből való alkotásokat, kerámi-

ákat, videóklipeket és animációkat, amelyeket magyarországi és délkelet-európai művészek hoztak létre. A tárlat anyagában nagyváradai művészek, Rob Ibolya, Holló Csejtei Kinga (a két művésznő is jó néhány éve tagja a Kapos ART-nak) és meghívottként Holló Barna, valamint Kolozsvárott élő alkotók, Károly-Zöld Gyöngyi és Károly Sándor Áron vizuális művészeti munkáit is meg lehetett szemlélni.

A Kapos ART Képző- és Iparművészeti Egyesület 1990-ben alakult Kaposváron. Tagjai grafikus, festő- és iparművészek Magyarországról és a határon túlról.

A Kapos ART a Magyarországon egyedülálló Grotteszk Képző- és Iparművészeti Triennálé kitalálója és

Csoportkép a váradi jubileumi tárlatnyitón. Réthi Gáll Brigitta, Cristina Ciorba, a Körösvidéki Múzeum munkatársa, Halmos Klára, Holló Csejtei Kinga, Vörös András, Szilágyi Ildikó, a Körösvidéki Múzeum munkatársa

rendezője. Rendelkezik egy Grotteszk Gyűjteménnyel és a Nemzetközi Művésztelep Gyűjteményes anyagával, valamint egy Nemzetközi MAIL ART Gyűjteménnyel.

A Kapos ART Egyesület 1991 óta szervez nemzetközi művésztelepet, 2019 óta Szigetvár helyszínnel, amire

szeretettel várják a határon túli művészeket. A szigetvári művésztelepen készült a most kiállított alkotások egy része is. Az egyesület 1997-ben létrehozott egy alapítványt a művésztelep támogatására, mely a Dél-Dunántúli Nemzetközi Művésztelepért Alapítvány nevet viseli.

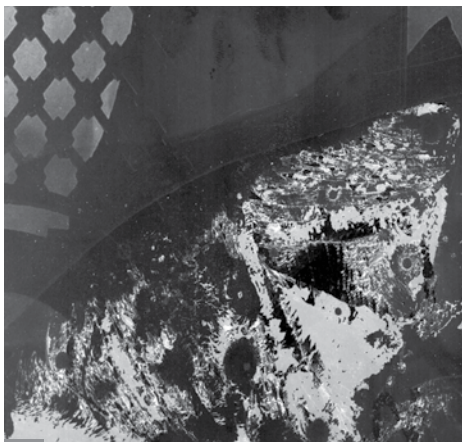
A Kapos ART Egyesület munkássága évtizedek óta összefonódott a határon túli szervezetek, múzeumok, galériák és művészek, művészeti csoportok tevékenységével. Nagyváradi kapcsolataik a 2000-es évek elejére nyúlnak vissza, kiállításuk volt itt 2004-ben, 2009-ben, 2011-ben és 2019-ben, tavaly pedig a 35 éves jubileumot is megünnepezték Váradon.

Az egyesület tagjai érzékenyen reagálnak a modern kor művészeti kihívásaira. A Kapos ART célja, hogy a magyarországi, határon túli és nemzetközi színtereken nívós művészeti alkotásokat mutasson be tárlatain.

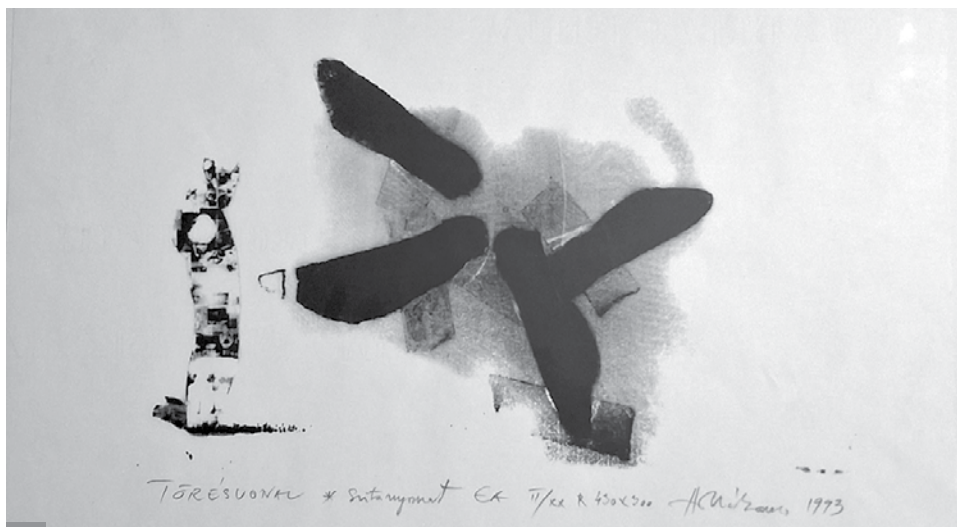
Holló Csejtei Kinga: *Why Not*

A vernisszázson **Vörös András** mesélt arról, hogy egy csapat akkori fiatal művész szép barátságán alapul az egyesület létrejötte. Erős kötelék van közöttük. A barátság meghatározó módon hat képzőművészeti tevékenységükre, alkotómunkájukra. Folyamatosan alkotnak, követve a legfrissebb művészeti irányzatokat. Fontos számukra a közös megmutatkozás, a közösségi szellem. A Szigetvár Művésztelep is ezen szellemi törekvés mentén jött létre. Szeretnék, hogy tovább működjön az egyesület, hogy az utánuk jövő nemzedékek művészei tovább vigyék elképzeléseiket. Hálásak a váradi bemutatkozási lehetőségekért, és büszkéek rá, hogy a Körös-parti városba is elhozhatták a Kapos ART jubileumi tárlatát. Említést tett arról is, hogy óriási fejlődésen ment keresztül a város, amit örvedetesnek tart. Számít a további együttműködésekre, barátságokra. Hozzáfűzte: „Együtt próbáljunk változtatni a világon, hiszen a művészet örök”.

Rob Ibolya: *Szeletek egy magányos cédrusból*

Halmos Klára arra a kérdésünkre, hogy mi mindent jelent neki a Kapos ART, ekként fogalmazott: „Számomra a Kapos ART közös gondolkodás, közös munka, közös szórakozás, vagyis a közös lét színtere. És jelenti a szakmai tudás és tapasztalat megszerzését. Egyszersmind a művész-barátokra való ráatalálás helye, lehetőség új kapcsolatok létrehozására, már meglévők

Holló Barna: *Törésvonal*

megőrzésére. Személyiséget formálunk, értéket teremtünk – nemcsak műalkotásokat hozunk létre, hanem érző, rácsodálkozó embereket 'alkotunk', mert a közösség formál. Nyitni

a lélekre, nyitni a világra – mert a művészet nemzetközi. A Kapos ART harmincöt év az életemből, és ez tart, mindaddig, amíg a szívünk dobog, mert ez a mi hivatásunk.”

Jelentősebb magyarországi, külföldi/határon túli kiállítások:

Újpest Galéria, régi Vigadó Galéria, Múcsarnok, Budapest; Vaszary Képtár, Kaposvár, Szombathelyi Képtár, Pécsi Galéria, Kecskemét, Czifra-palota, Miskolci Galéria, továbbá Nagyvárad, Kolozsvár, Marosvásárhely (Románia), Dunaszerdahely (Szlovákia), Slatina (Horvátország). Glinda (Németország), Saint Sebastien-sur-Loire, Nantes (Franciaország), Bath (Nagy-Britannia), Schio, Santa Maria di Sala (Olaszország), Olsztyn (Lengyelország).

Kaposvár város művészeti életében betöltött tevékenysége elismerésül, amellyel hozzájárult Kaposvár hírnevének öregbítéséhez, 2016-ban *Kaposvár Városért* kitüntetésben részesült az egyesület.

A Közösségért végzett munkáért az MKITSZ (Magyar Képző- és Iparművészeti Társaságok Szövetsége) Simsay-díjjal jutalmazta az egyesület vezetőinek, Vörös András festőművésznek, a Kapos ART elnökének (2006), valamint Halmos Klára grafikusművésznek, az egyesület titkárának (2000) munkáját. 2021-ben Somogy megyei Prima Primissima díjra jelölték az egyesületet.

| Szlaukó László: Üzenetvivő

Képek, szavak, tárgyak a nagyváradai Szigligeti Színház 125 évéből

A színháztörténeti kiállítás megvalósításáról

István Zsuzsanna

KRÓNIKA

Megismerni a régmúlt időket és visszaidézni a közelmúlt meghatározó pillanatait – ezzel a gondolattal készültünk a váradai Szigligeti Színház megépítésének 125. évfordulójára. Százhuszonöt év rengeteg idő, nemcsak egy emberi életben, hanem egy színháznál is, mely számtalan előadásával, neves színészeivel és lelkes közönségével éltet egy közösséget. Ahogy a kollégáimmal beszélgettünk a színházról és egy kiállítás lehetőségéről, rájöttünk, hogy nemcsak történetekből megismert, hanem személyes emlékeket is őrzünk, és szeretnénk úgy tekinteni erre a 125 évre, mint amelynek mi is részesei vagyunk.

Színháztörténészek, az intézmény irodalmi titkárai dolgoztak azon, hogy évről évre, színházi évadról évadra megírják a nagyváradai színház létrejöttének, építésének történetét és dokumentálják az egykori előadásokat. Az előttünk történetekre érdeklődéssel, a saját élményekre pedig nosztalgiával tekintünk, de persze mindkét folyamat értékes lehet. Egy kronologikus kiállítás helyett most egy olyat terveztünk megvalósítani, amely a nézőket is egy ilyen közösségi emlékezésre hívja, annak szubjektív és asszociációs jellegét hangsúlyozva. Így, mondhatni, két fókusszal gyűjtöttünk anyagokat: a színház történetét meghatározó ese-

ményekről és számunkra meghatározó színházi élményekről. A látogatókra is ilyesmi vár – egy történeti és egy szubjektív emlékezés összhangja.

A színház levéltárában rengeteg anyagot rendszereztek és tárolnak, ebből természetesen sok minden kiállításra került. Volt, amikor tudtam, mit keresek, de volt olyan is, hogy sorra ki-kivettem egy-egy tárolót, kíváncsian, hogy vajon mi történt abban az évben. Bár a tárgyak típusa digitálisan ismert volt, mégis ragaszkodtam hozzá, hogy kézbe vehessem, és magam válogassak közülük. A rendelkezésünkre álló anyagok mellett szerettem volna felvenni a kapcsolatot a város azon in-

tézményeivel, amelyeknek bármilyen képi vagy írásos dokumentuma lehet a színházról. Főként azért is, mert a színház működésének első ötven évéből, gyaníthatóan tűzvész miatt, a színház levéltárában nem sok minden maradt fenn. A kutatás során sikerült olyan darabokra bukkanni, amelyeknek a megszerzése a tárlat megvalósítása alatt végig lendületben tartott. Az anyagok gyűjtése közben türelmetlenül vártam a telefonhívásokat, hogy a különböző intézményekben valaki talál-e bármit az első évtizedekből.

A nagyváradi levéltárban például az 1910-es évekből maradtak meg pla-

kátok, ezeket hosszú idő után először mi kerestettük elő, másolataik pedig a kiállítás anyagát gazdagították. A Körösvidéki Múzeum munkatársai a színház építéséről készült fényképekre hívták fel a figyelmem, ezek olyan kültéri és beltéri fotók, melyek csak az ő birtokukban vannak meg. Ezekből másolatokat kaptunk, de maga a tény, hogy most az emberek elé kerülhettek, izgalommal töltött el.

Az Ady Endre Emlékmúzeumban őriznek egy 1902-es emlékszalagot, melyet egy virágkosáron maga Ady Endre kapott *Műhelyben* című színdarabjának bemutatóján. Amint erről tu-

domást szereztem, a kollégákkal azon dolgoztunk heteken keresztül, hogy a kiállítás idejére visszakerülhessen a színházba. A bonyodalmas folyamat végén elhozhattuk a szakszerűen megőrzött szalagot, amelyet már-már lélegzet-visszafojtott tisztelettel helyeztem el a biztonsági rendszerrel védett tárlóban. Megtörtént, és a különleges, feliratos szalag eredetije csak a színházban tekinthető meg.

A polcokon, dobozokban, szekrényekben való kutakodás után arra gondoltam, hogy ne csak a megszokott tárlókat használjuk, hanem alkítsunk ki különböző pontokat, ahol a látogatók, ahogy azt mi is átéltük, megtapasztalhatják, milyen rendkívüli élmény ezekre az érdekességekre rábukkanni. Így lettek a tárlatnak interaktív részei, ahol például fotókat lehet nézegetni régi és repertoáron lévő előadásokról, társulati tagokról, az épületről, úgy, mintha a nagyszülőknél egy régi dobozokban kutakod-

nánk. Kézbevehető továbbá újságcikkek, műsorfüzetek, szórólapok, plakátok másolatai és korábban használt kellékek is. A díszes nagy tükör előtt előadásokban viselt jelmezt és parókákat lehet felpróbálni.

Az első tárlóban többek között újságok és plakátok eredetije van a századelőről, a társulat által használt régebbi és újabb szövegeknyvek mellett pedig a fentebb említett fotók találhatóak a félkész épületről. Ezek a tárló különlegességei, hiszen a Fellner és Helmer bécsi cég által tervezett és egy év alatt (1899-1900) felépülő színház kezdetleges, még díszítetlen állapotát láthatjuk. A második tárló a színház időszakos kiállításainak állandó eleme. Itt a 2010-es felújításkor talált időkapzsula tartalmából kapnak ízelítőt a látogatók; a zárkövet a színház átadásakor, 1900-ban helyezték el az alapító oklevéllel. A harmadik tárlóban olyan tárgyak és dokumentumok kaptak helyet, amelyek a színházi dolgozók közösségének együttes munkájába adnak betekintést. A társulati fényképek, műhelyfotók, rendezői levelek és megjegyzések, telegrammok és szövegeknyvi feljegyzések mellett a kelléktárból és a fodrászatból is kerültek be tárgyi emlékek. A negyedik tárlóban a korábban említett emlékszalag van, amelynek a kiállítása alkalomhoz illő volt.

Az elmúlt 125 év egy-egy időszakának, előadásának meghatározó pillanatait kiragadó tárlat egész évadban, 2026 júniusáig látogatható, és egy előadásszünet ideje alatt vissza lehet tekinteni a régmúltra és arra a közelmúltra, aminek már mi is részei voltunk. Érdeemes lehet többször felmenni az emeleti páholyzsebbe,

és több alkalommal is belemerülni a kihelyezett tárgyak, képek, szövegek sokaságába. A közösségi médiás platformjainkon egész évadban képeket és érdekességeket teszünk közre, 125 év 125 pillanatát ragadva ki.

A körülöttem dolgozók, illetve más kulturális intézmények alkalmazottai tanácsokkal láttak el, vagy épp saját gyűjteményükből járultak hozzá a kiállításhoz – hálás vagyok érte. Köszönetemet fejezem ki a színházi levéltárnak, a Körösvidéki Múzeumnak és az Ady Endre Emlékmúzeumnak, a Nagyvárad Levéltárnak és a színház munkatársainak. Öröm volt számomra, hogy kereshelhettem, kutakodhat-

tam. Megható volt az írásos emlékeket, üzeneteket olvasni. A „háborús-borús” időkben is játszó színész szavai pedig megerősítették mindannyiunk hitét abban, hogy igenis érdemes ellenállni a nehézségeknek – magunk miatt és a jövő közönségéért is.

Kellékek, plakátok, műsorfüzetek, képek, feljegyzések emlékeztetnek színházunk gazdag éveire, és biztatnak arra, hogy tisztelettel és hittel írjuk tovább a Szigligeti Színház történetét. A kiállítás kurátoraként úgy gondoltam, hogy érdemes a múlttól és a jelenről valamiképp egy időben beszélnünk. Ez a százhuszonöt év nem lezárt történelem, hiszen ott van a falakban, a színpadi deszkákban, a nézőtérben és a páholyokban, mert nem csupán a gyönyörű épület, hanem ami itt történt, az mind-mind a mi színházunk.

Kurátor: István Zsuzsanna
irodalmi titkár

Az anyagokat gyűjtötték:

Fazakas Márta irodalmi titkár;

Fekete Enikő művészeti titkár;

István Zsuzsanna irodalmi
titkár

Szakmai munkatárs: Váradi

Boglárka színházi levéltáros

Főigazgató: Czvikker Katalin

Művészeti vezető: Novák Eszter

ISTVÁN ZSUZSANNA Nagyváradon született 2000-ben. Színháztudomány alapszakon végzett a kolozsvári BBTE-n, majd zene-művészeti instruktorképzést szerzett a Szegedi Tudományegyetem mesterképzésén. Publikált a *Színház* folyóiratban, az *Újváradban* és a *Játéktérben*. Dolgozott szerkesztőként és zenei nevelőként. Jelenleg a nagyvárad Szigligeti Színház irodalmi titkára.

Identitáspolitikák

Șerban Axinte

ANTOLÓGIA

Nem csupán egy etnikai kisebbség költészetével álltunk szemben, amelyet egy kis kultúra nyelvére fordítottak, hanem egy olyan irodalom önlegitimációjával, amely csakis nyerhet azáltal, hogy a világirodalomhoz viszonyítja magát.

Emlékezzünk rá, hogy közel egy évtizede a Max Blecher Kiadó megjelentette a *Csend, béke, perverziók, heppend. Fiatal magyar költők Erdélyből* című kötetet, szintén Andrei Dósa fordításában, a kiadást Ștefan Baghiu gondozta. Eltekintve a kiválasztott szerzők szövegeinek önmagukban vett értékétől, amikor megjelenik egy ilyen, a hazai magyar nyelvű lírát bemutató antológia, több problémáról is szót kell ejteni.

Az egyik kérdés az identitás érvényesítéséhez kötődik, egy olyan kultúrán belül, amely hajlamos arra, hogy saját hierarchiáit egy szigorúan meghatározott kereten belül építse fel. Ebből a szempontból a szóban forgó antológia rést ütne egy zárt irodalmi rendszeren, jóllehet a romániai magyar irodalom maga is egy zárt rendszer, abban az értelemben, ahogy azt Alex Ciorogar az előszóban állítja: „Az adott helyzet valójában egy összetett, nemzetben belüli dinamikát képvisel, amelyben két nyelv – a magyar és a román – él együtt ugyanabban a geopolitikai térben, közös történelem

által formálva, kérdéseket vetve fel az irodalmi körforgással, a hatalmi struktúrákkal, a fordítási politikával és az esztétikai átalakulással kapcsolatban is.”

Ez az nemzetben belüli állapot jelentené a rést egy olyan rendszeren, amelynek szüksége van a időnkénti újraindításra ahhoz, hogy többteher energiát nyerjen. Két kérdés merül fel: milyen relevanciával bírnak az erdélyi magyar írók a román irodalom számára, túl azon, hogy az E-MIL-hez (Erdélyi Magyar Írók Ligája) tartoznak, akiket másképp nem ismerhetünk, csak fordítás révén? És a második: milyen a relevanciájuk a magyar irodalom egésze szempontjából?

Ezeket az általános megfontolásokon túl, a szóban forgó antológia költészete egyedi, gyorsan felismerhető hangot képvisel, a formai és tematikai eltérések ellenére is. Az egység a hangnemben és abban a ki nem fejezett vágyban rejlik, hogy a mai román költészethez képest egy különálló poétikai teret formáljanak. Persze létezik egy korszellem, ami miatt a nyelvi terek nem különböznek lényegesen, főleg mert geopolitikai szempontból is több konvergenciapontot mutat a két irodalom. Általánosságban azonban beszélhetünk egy bizonyos ethosz létezéséről, amelynek célja az erdélyi magyar költészet egyedivé tétele; egy

olyan ethoszról, amely talán a marginalitásnak nem feltétlenül mint sine qua non (elengedhetetlen) feltételnek hanem mint témának a felvállalásából ered.

Egy példa: „Talán el kellene mennem innen, / valahova, ahol senki sem ismeri a nevem. / Nem mintha itt ismernék, de ott, valahol / egyáltalán nem ismernék. / El kellene mennem innen, lennék kétszeres, / háromszoros kisebbségben a legnagyobb, / mindig magyar / mindig más országból / mindig újabb második nyelv. (Sánta Miriám). Ugyanilyen témájúak és ugyanolyan problematizáló erejűek László Noémi szövegei is.

Hasznos lenne nyomon követni, hogyan alakul át a költészet a nyelvi áthelyezés révén. Aki ismeri a magyar nyelvet, több támpontot is adhat e probléma tisztázására. Ám a fordítás aktusával óhatatlanul bekövetkező átíráson túl, a román olvasónak lehetősége van megfigyelni, hogy a társadalmi-politikai és geopolitikai összefüggések hogyan vetik meg egy különleges ontológia alapjait. Nem csupán egy etnikai kisebbség költészetével álltunk szemben, amelyet egy kis kultúra nyelvére fordítottak, hanem egy olyan irodalom önlegitimációjával, amely a világirodalomhoz viszonyítva csak nyerhet. A lázadás, a szorongás, az (ön)vesztés, a düh konkrét, a társadalomban felismerhető okokkal bírnak. Nem egy beazonosíthatatlan vagy metafizikai spleennel álltunk szemben.

Íme egy példa, amelyen keresztül ez a valóság elferdülve vagy áttételesen mutatkozik be: „lesznek még kipusztuló fajok lesznek / lesznek még megalkuvások lesznek / lesznek még öblítőillatú gyilkosok lesznek / lesz-

Gálakoncert, Az Erdélyi Magyar Írók Ligájának 30 költője, fordította Andrei Dósa, előszó: Alex Ciorogar, utószó: Demeter Zsuzsa, kiadó: Erdélyi Híradó & OMG Kiadó, 2025

nek még vörös iszappakolások lesznek / lesznek még katonatemetők lesznek / de mi fokozatosan beletanulunk a némaságba” (André Ferenc).

A költészet és a politika kapcsolata jól reprezentált Borsodi L. László szövegeiben. Ő egyszerre zsonglőröködik a metaforikus asszociációkkal és a közvetlen megfogalmazásokkal, az üzenete átlátható: „1989 decemberében azt hittük, a diktátorral és feleségével / annál a bizonyos falnál végleg kivérzett a kommunizmus, / de 1990 márciusában a vásárhelyi események bunkósbotjai, az agyonvert emberek látványa, a ha-

talom hazudozásai, / később a forgatókönyv szerint megrendezett bányászjárások, / majd a történelemcsinálók ügybuzgósága meggyőzött, csak / a házaspár vérzett el, a kommunizmus nem, hogy a demok- / ráciának nevezett új szocializmust tulajdonképpen a régi / világ kaméleonfigurái vezetik” (*Kaméleonok diktatúrája*).

Több szerzőnél is kimutathatók a költészet különböző korszakainak nyomai. A tipikusan modernista kifejezések együtt léteznek a posztmodern dekonstrukcióval és egyes modellek neveltségessé tételével. Cseh Katalin szövegei csupán egy példát jelentenek erre. Nagyon jó költőnek tartom Papp Attila Zsoltot, aki olyan diskurzust gyakorol, amelyben feloldódik az emberek közötti kommunikációval kapcsolatos számos ellentmondás, mivel minden dolog alapját „a másik idegensége” képezi. A különféle, leggyakrabban külső tényezők által diktált elidegenedés érzése egy másik kohéziós tényező az antológiában jelen lévő diskurzustípusok között.

Ellenzékiség & különtség

Az antológiában megjelent versek egy másik jellemzője számomra úgy tűnik, a mindenféle trendekkel szembeni ellenzékiség gesztusa, anélkül, hogy ez bármilyen módon is kilépést jelentene az irodalom jelen idejéből. A magyar írók megragadják a változások ezen keverékét, legyen szó a technikai-informatikai forradalmakról, az irodalomról való gondolkodásról vagy a társadalmi tudatról. Az aktualitás tagadása valójában annak megkérdőjelezését, a lényegének megragadására tett kísérletet jelenti.

Így jár el Varga László Edgár egy politikailag transzparens szövegben: „Nem akarok verset írni menekültekről, / akiket a háború elűzött saját hazájukból, / mert ott nincs helyük / akiket itt sem fogadnak be, mert itt sincs helyük / és akik végül / felfegyverkezve veszik át a helyüket / mert nem lesz más választásuk: / megölnék minket vízért / megölnék minket a rablásokért, amiket gyarmatosításnak nevezünk / megölnék minket az arroganciánkért / és még azt sem mondhatjuk majd, / hogy tévednek” (*Nem akarok verset írni arról, hogy...*).

Fischer Botond nyers nyelvezetével és mindennel szemben álló látásmódjával tűnik ki. Egészen az idegszálakig hatol, és felsérti azokat. Ez a szerző a szöveg geometriája, felépítése szempontjából is valamiképp szétfeszíti a sablonokat.

Más témák is megfigyelhetők ebben a sokoldalú kötetben, olyan témák, amelyeket meggyőzően vezetnek elő olyan szerzők, akik, bár még fiatalok, már kikristályosították a maguk formuláit és kifejezésmódját. Horváth Benji egyfajta kiművelt excentrikus-ságot javasol, amelyet annak az embernek az ellentmondásos állapotai táplálnak, aki mindent tagad, miközben aláveti magát egy anarchikus „kezelésnek”: „Nekem az, hogy hosszú évekig csakazértis olcsó alkoholt ittam, / és minden szart kipróbáltam, az ellenállás zsigeri / formája volt. Mert a saját egészségemet, ha tönkreteszem, / a közös testben tesztek kárt. Azóta se tudtam meggyógyulni / teljesen. A barázdák mélyek. Nehéz és lassú a gyógyulás. / Az a harag ma is ott van bennem. (*Roots radicals*). A közös test pusztulásának vagy megtisztulásának

gondolata önmagában is külön beszélgetést érdemelne, a kelet-európai irodalmi térben együtt élő ellentétes ideológiák kontextusában. Horváth Benji emellett performer is, aki zenéje révén sikeresen áttöri a nyelvi korlátokat.

Szántai János balladisztikus diskurzusába beépíti a mai líra rögeszméit, kényszereit és skilljeit, és teszi ezt úgy, hogy egyensúlyba hozza a klasszicizáló írásmód és a költői nyelv legújabb vívmányai között óhatatlanul létrejövő feszültségeket.

Demeter Zsuzsa az utószóban, melyet Mihók Tamás fordított, az erdélyi identitás sajátos költői attribútumainak létezését veti fel: „Ez a gálakoncert több hangon szól. Polifóniája és sajátos feszültségei annak a generációs sokféleségnek is köszönhetőek, amelyeket magában foglal: hogyan egyeztethető össze az idősebb generáció klasszikus költői formákról való tudása a fiatalok kísérleti költészetével? Az a kulturális tér, amelyet újraértelmezni igyekeznek, lehet-e a kötet találkozási pontja?” Az utószó szerzője szóba hozza az emlékezet és a családiasság által meghatározott teret, és utal azokra a költői nyelvekre, amelyek ironikus módon kutatják az új típusú tapasztalatokat. Nagyon fontos, hogy nem téveszti szem elől, hogy az antológiában szereplő szerzők közül többnek a költészetében a mindennapi élet, az emlékezet és az emberi test hogyan rajzolja meg végül a politikai testet, amely képes elraktározni a kulturális és társadalmi emlékezetet.

A könyv előszava és utószava bemutatja a kötet koncepcióját, amely

egy olyan elképzelés, ami a kiválasztás elvein túlmutatva határozza meg magát. Megemlíti azt a tényt is, az antológiában több generációhoz tartozó szerzők szerepelnek. Személy szerint nem éreztem szükségét egy ilyen megkülönböztetésnek, de ami igazán figyelemre méltó, az az, hogy valójában sokkal több generáció van jelen a könyvben. Arra gondolok, hogy a kötetben szereplők mindegyike magával hozza biológiai és társadalmi elődeit. Egy olyan transzgenerációs jelenségről beszélünk, amely kulcsot jelenthet egy olyan antológia olvasatához, amelyben ahogy az látható és én is rámutattam, örökölt traumák, örökölt témák, vágyak és attitűdök találhatók, amelyek a múltból származnak, és egy különálló ontológiát körvonalaznak, ahogy arra a cikk elején is utaltam.

Véleményem szerint az erdélyi magyar szerzők irodalmát a lehető legismertebbé kellene tenni a román olvasók és írók számára. Az ilyen jellegű antológiák mindkét irodalomnak nagy szolgálatot tesznek. Nem csupán olyan írókról beszélünk, akik egy etnikai kisebbséget képviselnek a román térben, hanem a nyitottságról és a tudásról. Hazánkban a magyar írók többsége ismeri a román nyelvet, még akkor is, ha nem ez számukra a művészi kifejezés nyelve. A fordított helyzet sokkal bonyolultabb.

(Șerban Axinte író és irodalomkritikus. Legújabb könyve a *Scríșnetul dinților* második kiadása, Cartier Kiadó, 2024. Megjelent a dilema.ro honlapon 2025. november 20-án. Fordította: **Fried Noémi Lujza**)

Rónai Gábor: *Deep Inside, Deep Inside I.*

(FÉNY)KÉPES KRÓNIKA

Szakálla volt kender

Kerekes István

KULTÚRA

Volt egyszer egy ember, szakálla volt kender... kezdhethem így is e kis történetet. Jellegzetes figura, rögvest észrevettem egyik eseményen, ahová fotózni mentem. Mintha valamely

népmeséből érkezett volna, csupán a bükkfa tarisznya s az égerfa csizma hiányzott. Vagy akárha a texasi blues-rock együttesből, a ZZ Topból lépett volna ki – most éppenséggel

gitár nélkül. És kortalanul, mert a hosszú szakáll miatt mondhatnánk negyvenesztendősnak is, meg nyolcvannak is. Szóba elegyedtünk, elbeszélgettünk erről-arról. Meghívott az otthonába, hogy ott fényképezsem le. Föl is kerestem az egyik Maros megyei falucskában. Szőlője van, borászkozik. A régi ház teli van mindenféle kacattal és kinccsel. Sokat kóborol, jelen van mindenféle magyar kulturális, hagyományőrző rendezvényen,

nemcsak Marosvásárhelyre jár be, hanem messzebbre, Hargita és Kovászna megyei városokba. Kedves kuttyájával, Csicsóval ült a fényképezőgép elé. A szobájában, sok egyéb mellett, egy székely zászlót is kitett a falára, az elé telepedett le. A megörökített pillanatban sokkalta inkább úgy tűnik, mintha a magas égbolt ragyogna le reá, csillaggal, holddal, körbevonja az éj mélykép köpönyegével, mint egy mindenkori vagy modernkori prófétát...

NÉVJEGY

KEREKES ISTVÁN (1977, Marosvásárhely) Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/Diamond 3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Ugyancsak 2018 augusztusában Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) Brassai sajtófotó-pályázatának nagydíját háromszor nyerte el (2017, 2018 és 2020); 2019-ben és 2021-ben pedig Szathmári Pap Károly aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. 2021-ben a 14. iPhone Photography Awards nagydíját is kiérdemelte. Első magyar fotóművészként és az eddigi legfiatalabbként a kínai Csangszában vette át 2025 szeptemberében a Nemzetközi Fotóművészeti Szövetség (FIAP) *A világ legjobb fotóművésze (Best of the best)* kitüntetését a 2023-as és 2024-es eredményei alapján. Az első magyar fotós, aki átlépte a fotópályázatokon elnyerhető díjak számának 5000-es határát, amelyből több mint 1300 aranyérem. *Yelena* című világrekorder fényképe, mely a legtöbb díjjal rendelkező fotográfia a világon, ez idáig közel 700 díjat nyert el 6 kontinens 62 országában. 2022 novemberében Nagyváradon volt egyéni kiállítása az Euro Foto Art Nemzetközi Egyesület szervezésében. Lapunkban három alkalommal közöltünk róla riportot. Ez év januárjától újraindul rendszeres rovata *(Fény)képes krónika* címmel a *Várad* kulturális folyóiratban. Honlapja: www.kerekesistvan.com.

Vendégek a Törzsasztalnál

Fried Noémi Lujza

RECENZÍÓ

Törzsasztal, Törzsvendég címmel jelent meg az elmúlt évben a budapesti Balassi Kiadónál az a kötet, amelyben beszélgetések olvashatók, Kőrössi P. József beszélgetései kortárs erdélyi írókkal és képzőművészekkel. A „törzsasztal” kifejezés Nagyváradon, Bihar megyében sokaknak ismerős lehet, hiszen több mint tíz éven át ültek le a váradi Törzsasztalhoz magyar írók, költők, műfordítók. A helyszínek – mint az előszavában a szerző is megemlíti – változatosak voltak, a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár, a Posticum (itt főzött is Cserna Szabó András), az egykori Silent kávézó, az Ady Endre Gimnázium könyvtára vagy a költő emlékmúzeuma után az Illyés Gyula Könyvesboltban talált otthonra a Törzsasztal. A *Várad* folyóirat és a Szépírók Társaságának közös rendezvényén voltak visszatérő vendégek is, mint például a kötetben is szereplő Visky András, Nagyváradon járt a tavaly irodalmi Nobel-díj nyertese, Krasznahorkai László, valamint Umberto Eco és Bob Dylan műfordítója, Barna Imre is leült a Törzsasztalhoz.

Egy könyv terjedelme azonban véges: a közel 400 oldalas kötetben Ágoston Vilmos, Balla Zsófia, Bodor Ádám, Boka László, Cselényi Béla, Cs.

Gyimesi Éva, Demény Péter, Dragomán György, Jakobovits Márta, Jakobovits Miklós, Kántor Lajos, Kányádi Sándor, Kinde Annamária, Kovács András Ferenc (KAF), Markó Béla, Anamaria Pop, Selmeczi György, Szabó T. Anna, Tompa Gábor, Újvárossy László és Visky András, pontosabban a velük folytatott beszélgetések szerepelnek. Közülük többen sajnos már nincsenek közöttünk.

A kötetben partiumi és erdélyi szerzőkkel, képzőművészekkel folytatott beszélgetések olvashatók, de ezek nem mindegyike a Törzsasztalnál készült, és a meghívottak közül sem mindenki él Romániában. Bár Tompa Gábor járt a Törzsasztalnál, a kötetben a *Szombat* folyóirat számára készített interjú olvasható, Kányádi Sándorral Budapesten beszélgetett Kőrössi P. József a *Hungarikum* című periodika felkérésére, a Jakobovits-házaspárral folytatott beszélgetés helyszíne pedig az ő nagyváradi lakásuk volt. A könyv névmutatóval zárul, amit ellenben hiányolhatunk a kötetből, azok az abban megszólaltok portréi, vagy archív fotók a Törzsasztal-estekről.

A beszélgetések mindegyike érdekes olvasmány, bár minden olvasó szubjektív szempontok szerint választja

ki a maga számára legfontosabbat. A kötetben külön színfoltot jelentenek a képzőművészek, és a műfordító Anamaria Pop, aki a műfordítások mellett többek között arról is beszél, milyen családból származik, hogyan kezdett el a második férjétől magyarul tanulni, hogyan játszották ki az előző rendszerben az előírásokat, hogy megjelenhessenek például a Hervay Gizella versfordításai. Azt is megtudhattuk, hogy Jakobovits Miklós két képe miatt 1975-ben zárattak be bukaresti kiállítást, Jakobovits Mártát pedig le akarták beszélni a szülei arról, hogy keramikus legyen. Azt hiszem, mindannyiunk szerencséje, hogy ő kitartott az elhatározása mellett. Döbbenetes az az őszinteség, amivel Cs. Gyimesi Éva beszél hitről és alkoholizmusról egyaránt, Visky András pedig apa-élményéről (a beszélgetés 2012-es, azóta ennek a találkozásnak a történetét a *Kitelepítés* című regényben olvashattuk) és drámáiról, melyeknek olyan dramaturgiát teremtett, ami szint értelmezhetetlenné teszi a darabjait a magyar színházi tradícióban. A Boka László irodalomtörténnel folytatott beszélgetésben meglevenedik a Holnap és Nyugat kora, viszonya, és bár ők is házastársak, de hat év különbséggel voltak Törzsasztal vendégei, Dragomán Györggyel 2009-ben,

Szabó T. Annával pedig 2015-ben találkozhatott a nagyváradi közönség.

Idézhetnénk a könyv összes szereplőjétől fontos és megfontolandó gondolatokat, de ezek felfedezését meghagyjuk az olvasóknak, a Törzsasztal, törzsvendég című kötet ugyanis már kapható Nagyváradon a Libris Antica és az Illyés Gyula könyvesboltokban. Az utóbbiban lesz majd a könyv nagyváradi bemutatója, a tervek szerint január végén vagy februárban, a pontos időpontról honlapunkon tájékoztatjuk olvasóinkat.

A koncertélményeket is elvisszük magunkkal

Tóth Hajnal

KRÓNIKA

Kollár-Klemencz László dalköltő, író, előadóművész volt a nagyváradai Posticum kulturális és ifjúsági központ vendége december 12-én. Ez volt partiumi, erdélyi turnéjának első állomása. A meghitt hangulatú, lelket csöndesítő esten jól ismert és új dalokkal, valamint prózai szövegekkel örvendeztette meg a művész – hol akusztikus gitárjával, hol valamelyik könyvével a kezében – a gyertyafényes kápolnában összegyűlt szépszámú közönséget.

„Nincsenek kimondottan karácsonyi dalaim, valahogy, valahol mégis minden dalom kapcsolódik a karácsonyhoz” – mondta felevezetésképpen **Kollár-Klemencz László**. (Kivételt jelent ez alól a *Szomorú gyerekek kará-*

csonya, amiben oly sok a szomorúság, hogy inkább nem játssza.)

És ezután jöttek sorra a csodaszép dalok erdőről, pettyes gidáról, madárdalról, szerelemről, elengedésről és elnemengedésről. Elhangzott egye-

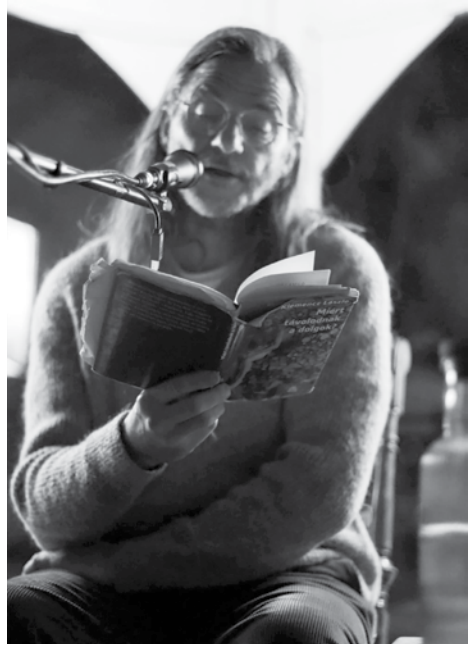
Fotó: Danilics Tibor

bek mellett az: *Iszom a bort, Ha volna szeretóm, Nem engedlek el soha, Ég az erdő, Most engedlek tovább, Úgy szerettem beléd.*

A zene mellett egy kis prózairodalom is elegyedett a műsorba. Kollár-Klemencz László felolvasta *Miért távolodnak a dolgok?* című első könyvének első novelláját, *A gyors kakukk* történetét, majd mesélt a fák viselkedéséről és a baltáról. Az *Anyám tenyere* című második regényéből is felolvasott egy részletet. A dalok és prózák jól kapcsolódnak egymáshoz mind mondandó, mind hangulat szempontjából. A dalszövegeket, novellákat és regényeket is át- meg átszövi a líraiság, mindenbe kerül költőiség. Kollár-Klemencz László szívfájdító szépséggel és bölcsességgel, balladisztikus mélabúval ír természetről, állatokról, az ember és a rengeteg erdő, az ember és az állatvilág közötti kapcsolatáról.

A dalköltő szólt arról, hogy 2026 januárjában jelenik meg a Kollár-Klemencz Kamarazenekar új albuma *A lányok nem sírnak* címmel. Ebből is adott ízelítőt néhány új szerzemény révén.

Befejezésül pedig mi mással búcsúzott volna Kollár-Klemencz László, mint egy régebbi Kistehén-számmal, egy általa megzenésített Erdős Virág-

verssel, mégpedig: *Ezt is elviszem magammal...* A jelenlévők vihettek magukkal emlékül ezt is, azt is. Egy tarisznyát, egy *Anyám tenyere*-kötetet, érzelmeket, fényeket, hangulatokat, koncertélményt...

Még el lehetett szürcsölni pohárka forralt bort, dedikáltatni, kicsinykét beszélgetni a művésszel, aztán útra kelni valamerre.

(A Kollár-Klemencz Lászlóval készült interjúkat egy későbbi lapszámunkban közöljük.)

Lúzerek diadala

Lencar Péter

FILMKRITIKA

Az *Utolsó befutók* (*Slow Horses*) azon kevés kortárs kémsorozat egyike, mely nem a high-tech kütyükkel felszerelt szuperügynökök mitológiáját építi, hanem a hibázó, esendő, sokszor nevetségessé váló, egyszerűen hihetőbb figurákét. A Mick Herron-regényekből készült Apple TV+ széria egy olyan világot mutat be, ahol a brit hírszerzés fényezett mítosza mögött ugyanúgy ott lapul a bürokrácia, a politikai játszmák és a személyes kudarcok súlya. És talán éppen ettől ennyire emberi és ennyire vonzó.

A sorozatot **Will Smith** (nem az azonos nevű színész), a brit televíziózás egyik tapasztalt showrunner-alkotója fejlesztette **Mick Herron** díjnyertes regényei alapján, megőrizve azok száraz humorát és antihős-központú szemléletét. A szériát a See-Saw Films és az Apple TV+ gondozza következetesen magas produkciós minőséggel és a brit kémdráma hagyományaihoz méltó feszes történetvezetéssel.

A sorozat háttérének megértéséhez érdemes röviden tisztázni: az MI5 a brit belbiztonsági szolgálat, amely a belföldi fenyegetésekkel – terrortámadások, kémkedési kísérletek, szélsőséges csoportok – szemben védi az Egyesült Királyságot. A rendszer hierarchiája szigorú, hibának helye nincs. Ha pedig valaki mégis elront valamit, annak van egy helye: a Slough House. Ez a hivatalos struktúrán kívül működő, félhivatalos „büntetőosztály” afféle purgatórium azoknak az ügynököknek, akik túl nagyot hibáztak, vagy egyszerűen útban voltak.

Papírhalomok, értelmetlen rutinmunka és a kimondatlan megbélyegzés: innen nem vezet vissza út az igazi MI5-ba. Vagy mégis?

Ezt a kérdést feszegeti a sorozat eddig megjelent öt évada, és leginkább ezt a feszültséget testesíti meg a Slough House vezére, Jackson Lamb.

Gary Oldman olyan természetességgel alakítja a kiégett, szutykos, mogorva, mégis zseniális hírszerzőt, hogy az ember szinte elhiszi: a brit titkosszolgálat valóságos arca nem James Bond, hanem ez a gyűrött ballonkabátú, fáradt szemű, cinikus figura.

Mögötte pedig ott áll a különös csapat: River Cartwright (**Jack Lowden**), a tehetséges, de elrontott művelete miatt száműzött fiatal ügynök; Diana Taverner (**Kristin Scott Thomas**), az MI5 könyörtelen alelnöke, hatalmi játékos; Catherine Standish (**Saskia Reeves**), a múltja elől menekülő, melegszívű adminisztrátor; Louisa Guy (**Rosalind Eleazar**), a csendes profizmus mintaképe; Roddy Ho (**Christopher Chung**), a zseniális, de elviselhetetlen hacker, valamint olyan mellékszereplők, akik tragikomikus emberi esendőséggel gazdagítják a Slough House mikrokozmoszát.

Az *Utolsó befutók* ereje abban rejlik, hogy nem próbálja eljátszani a hibátlanul működő kémszervezet mítoszát. A Slough House valójában a rendszer szégyenfoltja – mégis itt történnek azok a dolgok, amelyeket a „tisztá” MI5 nem tud vagy nem akar elintézni. A sorozat bravúrosan egyensúlyoz a fanyar humor, a feszes thriller-dramaturgia és a mély emberi történetek között. Jellemrajzai pontosak, dialógusai pengeélesek, és minden évad újra bizonyítja, hogy a „másodosztályú”

ügynökök is lehetnek elsők, amikor a helyzet úgy hozza.

A legújabb évadok különösen erősek abban, hogy a kémjátszmák mellé tényleges érzelmi íveket is építenek. A Slough House működésképtelennek látszó csoportja lassan valódi közösséggé formálódik – nem heroikus lojalitásból, hanem abból a felismerésből, hogy ők már tényleg csak egymásra számíthatnak. Miközben a felső vezetésben Diana Taverner tovább sakkozik, az „utolsó befutók” újra és újra bizonyítják, hogy a rendszer peremére lökték ugyan őket, de a rendszer mégis velük marad életben.

Az *Utolsó befutók* az egyik legjobb, manapság futó brit sorozat. Minősége évről évről stabil, Gary Oldman alakítása pedig pályafutása egyik késői csúcspontja. A széria remekül mutatja meg, hogy a kémvilág nem csillogó autók és egzotikus helyszínek halmaza, hanem elhibázott döntések, eltemetett titkok és olyan figurák terepe, akik két lépésre járnak a teljes összeomlástól – és éppen ezért lenyűgözőek.

Ha valamiért igazán érdemes követni a sorozatot, az az a megingathatatlan állítás, amit minden epizód újra megfogalmaz: hogy néha a „selejtezett” emberek bizonyulnak a legfontosabbnak. És a Slough House-ban mindenki selejtezett. Épp ezért nincs veszítenivalójuk – talán ezért képesek bármire.

Kölcsey Ferenc tanácsa

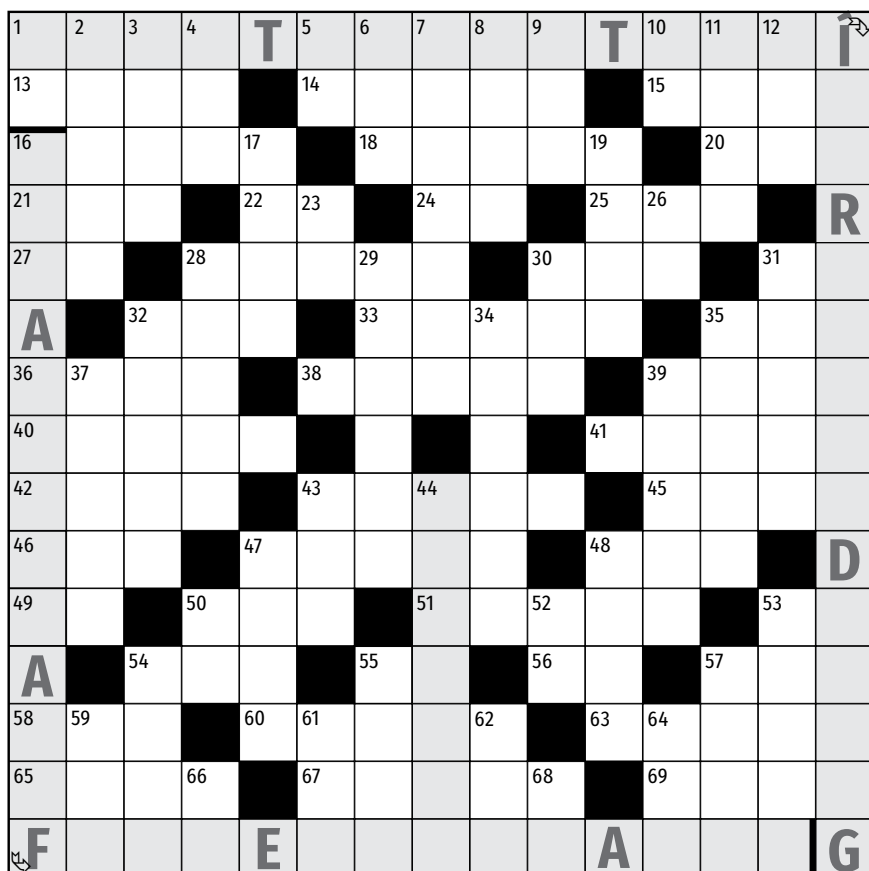
Barabás Zsuzsa

REJTVÉNY

Kölcsey Ferenc a *Himnusz* költője, a magyar reformkor irányadó alakja, az MTA tagja volt. Egyik bölcs tanácsát idézzük a rejtvényben **vízszintes 1.**, a **függőleges 44.** és a **függőleges 16.** alatt.

VÍZSZINTES: 13. Pénzérme egyik oldala. 14. Író műve. 15. Egy kissé. 16. Hunor testvére. 18. Gyermeknevelő

intézmény. 20. Kezében van! 21. Vajkészítés mellékterméke. 22. Az itt levő. 24. Gyakori igevégződés. 25. Ipari növény. 27. Gallium vegyjele. 28. Település. 30. Nehéz helyzet. 31. Szolmizációs hang. 32. Az egyik oldal. 33. Női blúzfajta. 35. Érzékel. 36. Néhány kilótól szabadul. 38. A fényképezőgép neve több nyelven. 39. Nobel-díjas orosz fizikus. 40. Újságokból cik-

keket kivág. **41.** Akvárium hal. **42.** Alant. **43.** Függőzár. **45.** Tó jege robbajjal reped. **46.** ... Gardner – amerikai filmszínésznő. **47.** Elszomorít, lever. **48.** Valahova elér. **49.** Részben remek **50.** Apró. **51.** Nagy erővel özönlik. **53.** Sütő András névbetűi. **54.** Előtag, a földre utal. **55.** Ékezetben különböző betűk. **56.** Jegyez. **57.** Régi magyar bányászváros. **58.** Germánia része **60.** Számjegy. **63.** ...-i láp – egykori mocsaras terület az Alföld Ék-i részén. **65.** Műsorközlés. **67.** Kezéből elenged. **69.** Jód, deutérium és nikkell vegyjele.

FÜGGŐLEGES: **1.** Előtag, kettsőségre utal. **2.** Papagájfaj. **3.** Ilyen gumi is van! **4.** Kerti szerszám. **5.** Opus (mű) rövidítve. **6.** Mór betűi. **7.** Újvidék szerbül. **8.** Az említett egyének. **9.** Kadmium-darab. **10.** Ő – Bukarestben. **11.** A -ban párja. **12.** Számrendszerünk alapja. **17.** Korábbi iskolai tagozat. **19.** Forma. **23.** Cirkónium vegyjele. **26.** Indulatszó. **28.** Sűrű erdő. **29.** Ok következménye. **30.** Kocsisülés **31.** Feljáró, felhajtó. **32.** Cet (ék.h.). **34.** Háborgató. **35.** Rejtőzik. **37.** Már előre. **39.** Ősmagyar, mondabeli madár. **43.** Titkon figyel. **47.** Feuchtwanger (német író) személyneve. **48.** Jog sze-

rint (latin). **50.** Kicsinyítő képző. **52.** Római számmal **51.** **53.** Vallásos, igen jámbor. **54.** Legendákban csodatévő kehely. **55.** Jól vág. **57.** Régimódi. **59.** Szigligeti személyneve. **61.** Nagyváros Németország déli részén **62.** ... Szofia – Konstantinápoly nagy székesegyháza. **64.** Pierre Corneille remekműve. **66.** Svédország és Norvégia autójele. **68.** Terbium vegyjele.

A helyes megfejtést beküldők között 3 hónapos *Várad*-előfizetést sorsolunk ki! A megfejtést postán vagy e-mailben juttathatják el szerkesztőségünk címére: *Várad* folyóirat, 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C; varadszerkesztoseg@gmail.com. Kérjük, tüntessék fel a nevüket és a pontos lakcímküket!

Beküldési határidő: **február 2.**

Decemberi számunkban megjelent rejtvényünk (*Kodály Zoltán mondotta*) helyes megfejtése: „A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható.”

Irodalmi félreolvasások

Debreczeny György

I R O D A L O M

A magyar nyelv fegyelmező szótára
(értelmező)

*

körúti bordélyházat számolt fel
Szent Teréz
(Teréz körúti bordélyházat a
rendőrség)

*

miért lehet hatékonyan megoldani
polémiáinkat egy gumikacsával?
(problémáinkat)

*

a cinizmus válsága
(cionizmus)

*

3 könyv amit idén ősszel nem lehet
megvenni
(letenni)

*

kiderült hová tűntek Pécsi Ildikó
kertjének édességei
(ékességei)

*

több felületen is gratuláltak az
írónak sőt az elnökség nevében
pedig ezt külön levélben is megtették
(megtették)

*

többször felületesen is gratuláltak az
írónak
(több felületen is)

*

lezárták Tököl környékét nyúlós
költészetrothadás miatt
(költésrothadás)

*

tíz rövidlátó szerző
(rövidlistás)

*

élvezd az őszt stílusos és kényelmes
szonettjeinkben
(szettjeinkben)

*

mindenki szívében van egy dal-lom
(dallam)

FIZESSEN ELŐ FOLYÓIRATUNKRA!

A VÁRAD előfizetési díja: 3 hónapra 45 lej, 6 hónapra 90 lej, 1 évre 180 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy bankkártyával, postán pénzesutalvánnyal (mandat postal) az „Abonament Várad” megjegyzésnek a feltüntetésével: Consiliul Județean Bihor; CUI 4244997; Cod IBAN: RO19TREZ07621360250XXXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg, ezért kérjük, a nevet és a pontos lakcímet tudassák szerkesztőségünkkel személyesen, telefonon vagy elektronikus postán a következő elérhetőségeken: Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, I. emelet, 14. ajtó; telefon: 0774/652-795; postacím: 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C; e-mail: varadszerkesztoseg@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com.

